

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm|| Maii Et Ivnii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258 - 10263

XXV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77393)

DE S. ZENOBIO EPISCOPO FLORENTINO.

447

ptismatis, & si contigerit craftina die nos feriente gladio interire, sanguinis effusio fiat ei christiatis sacramentum.

Qua oratione completa corde & voce vigilijs noctis transcurfis, simul lumine cū die relato, & carnificis vulnera, & præmia Domini sui expectabant. Sequenti verò die Præses pro tribunali residens, confessores Christi in conspectu populi præcepit assisti. Educitur interea de carcere lugubri gaudium cæli, de sterili sede fructus Ecclesiæ, de spinarum germine flos corona. Constricti vinculis, liberi erant votis, quos in Christo ipsa tormenta reddiderant fortiores. Quibus coram positus, affatus eos est Iudex: Cū indignatione, inquit, ordior, ne, dum vos molliter alloquor, seueritatis publicæ vis frangatur: qui deorum religionem aut non colitis ignorando, aut (quod est grauius) non nesciendo calcatis. Tunc martyres responderunt. Scientia tua, quæ deterior est totius ignorantia stultitia, similis sit dijs vestris, quos in metallis sensu carentibus adoratis. Nos verò pro Christi nomine parati sumus excipere, quicquid terroris inuenieris: quia non hinc vita nostra dispendium patitur, si illi reddatur, à quo sumpsit exordium, & in futuro multiplicatæ lucis fœnore muneretur. Tunc dolore Præses impulsus, iussit eos in eculei catasta suspendi: vt etsi animos eorum non mutaret, tamen membrorum lineamenta soluerentur in pœna: credens furori suo se consulturum, si carnis licet ad animam non perueniret, vel per tormenta corpus maceraret: ad hæc ministris imperans, vt post expensa supplicia à spiculate corum capita truncarentur. Tunc licet infania, vt de crudelitate iudici complaceret, vel magis vt crescerent ornamenta martyrij, lancea militari perfoctas ceruices beatissimorum, gladio vibrante præcidit. Sic ad Christi gloriam venientes, dum beatus Donatianus lucratur germanum, & meruit germanus martyrium: iste fit illi cæsa salutis, ille fit isti palma mercedis: & multiplicis gratiæ pignore redundante, consummatione felici, spe remunerationis suffulti, ad æterna præmia meruerunt accedere, per vulnera laureati: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Cap. 4.

Iudex terret martyres, sed frustra.

Caduntur capite martyres.

VITA S. ZENOBII EPISCOPI FLORENTINI,
AVTHORE IOHANNE ARCHIPRESBYTERO

Aretino.

PROLOGVS AVTHORIS AD IOHANNEM RECTO-
rem ecclesiæ S. Michaëlis.

VM non solum ecclesiæ tuæ administrationem, Iohannes pater optime, omni cura & diligentia & solertia prosequaris, nec eorum quicquam omittas, quæ ad presbyterij tui officium spectant: verum tanta etiam sacerdotum antiquorum, à quibus prima ecclesiarum infitura suscepimus, laude inflammaris, vt nihil eorum absconditum, nihil obscurum, nihil denique ineptè scriptum iacere patiaris: qua de re, cum Græci pro concilio celebrando ad hanc Florentinam urbem conuenissent, laudes quasdam & gesta beatissimi patris nostri Zenobij ab illis penè incognita extorsisti. Cuius vitam inclytam licet ex nostris aliqui conscripserint, quia tamen ex his, quæ à singulo recitantur, quilibet digna etiam relatu omittit, aliaque gratissima ex Græcis habeantur, quæ eorum nullus conscribit: visum est tuæ charitati, me quidem in expertum cogere, vt ea omnia recto ordine & vnico sermone contexam. Et quia negare nequeo, quicquid iniungis nimia tua ductus dilectione, experiar quæ hortaris. Malui enim excipere ruborem pudoris, quam non exequi iussionem tuam, cuius precibus nonnunquam ipse pater Zenobius, à Deo per te postulata impetrando, obedire videtur: nec immeritò, qui eius virtutes ab incunte pueritia imitari conatus es. Agam ergo exemplo legentium lapides, qui cum paulatim eos coegerint, in vnam structuram domus componunt omnes atque coaptant. Verum si non tale huiusmodi opusculum videris, quale ipsum fore putabas, non mihi ascribas, sed tibi ipsi, qui bono operi ministrum minus idoneum subrogasti. Scio tamen, quòd hoc ipsum, quodcunque est, tibi dicatum, gratissimè suscipies, & auidissimè perleges, cum ad hoc maximo rapiaris studio, nec eorum quicquam te præterire cupias, quæ sacerdotis sancti in hac vita gessere. Animaduertesq; profecto admirabilem huius pontificis in regimine ecclesiæ curam, laborem inuictum, & singularia sanctitatis insignia:

Actas Avthoris hystoria huius.

Pp 2 quæ

qua vsq; ad vitæ tuæ vltimum, non ambigo, coimitari conaberis. vale pater optime, & Deum pro me rogabis.

Maij 25.
Cap. 1.

Patria & pa-
rentes S. Ze-
nobij.
for. * 27.
for. * 13.

Castissimè
vinit.
Virgil. 3.
Georgic.

Risus quàm
dedecet.

Cap. 2.
Fit catechu-
menus.

Baptizatur.

Donatus
episcopus
Aretinus.

Cap. 3.

L A R A M beati zenobij extitisse progeniem, siue pater-
nam, seu maternam intuearis, scriptorum vitæ suæ om-
nium literæ attestantur. Is Luciano patre, claro inter Flo-
rentinos ciue, & Sophia insigni fœmina natus est matre,
vi. Kalend. Februarij, anno ab Domini incarnatione tri-
centesimo, * tricesimo quinto, pontificatûs Syluestri Pape
anno * xvij. & imperij Constantini xxij. Qui cum delicatî-
simè enutritur, à teneris pueritiæ suæ annis literarum
studijs à parentibus traditus, Grammaticam primùm &
Poëticam atque Dialecticam & Rhetoricam miro com-
plexus est ingenio. Et quanquàm permulta cõspicaretur
ante oculos suos obiecta vitiorum exempla, & quasi mundanæ cupiditatis fomitem,
tamen virili animo considerans virtutum acquisitionem à vitijs solere intercipi, ab
his vitijs, quibus illa ætas adolescentiæ in illa plurimùm patria solet implicari, integer-
rimus mansit. Nec vllò vnquàm turpi amore pellectus, sed pernitiõsa quaq; profus
abijciens, corporis sui integritatem summo studio seruauit. Nam nulla magis viresin-
dustria firmat, quàm Venerem & cæci stimulos amoris auertere, vt Poëta inquit cla-
rissimus. Cuius potentia, dicebant Gentiles, patris summi tela Typhoëa temnit, & iu-
bet celo superos relicto, vultibus falsis habitare terras. Sed quòd Zenobius futurus es-
set Christi robustissimus miles, euidentissima suæ indolis signa præbuerunt: quippe
qui puer adhuc tantam in moribus verecundiam & vultu modestiam habuisse tradi-
tur, vt ne semel quidem effusè risisse conspectus sit: quod in omni ætate dedecere, gẽ-
tiles etiam asseruerunt, cum risu soluto nihil ineptius esse dicat Catullus, & Socrates ri-
sum incontinentem esse dementis indicium. Quibus contigit, vt non solum ingenij fe-
licitate polleret, sed suæ patriæ adolescentes anteiret, euaderetq; intelligentia facili,
ingenio acer, sermone disertus, lectione assiduus, disputatione acutus, moribus orna-
tissimus. Et præter hæc omnia inerat illi egregia quædam indoles, & ingenua vultus
hilaritas, atque oculorum gratia, qua omnes homines mirum in modum suū amore
ac studio capiebat.

Et cum iam octauum decimum zenobius contingeret annum, catechumenus, confẽ-
tientibus parentibus, à beato Theodoro episcopo Florentino statuitur. Quo tempore
Athanasius patriarcha Alexandrinus, vir doctrina & sanctitate admirabilis, ingentes
ab Arrianis pro fide Christi persecutiones patiebatur, Romamq; cõfugiens, ad Iulij
Pontificem Maximum venerat. Zenobius verò, vt diuina informari disciplina coeptus
est, illi toto incumbens animo, Poëtica cuncta atque gentilia, quibuscum in teneris
annis ludere ad eruditionem decuerat, abijcienda omninò à se curauit, dijudicans se-
quentem ætatem alios exigere mores, vt Christiana quæque expeteret. Intereà cum
vicesimum ætatis suæ annum ageret, parentes eius puellam præstantissimæ formæ,
prudentem virginem & sanguine claram deligunt, quam magna cum dote Zenobio
desponsare tractauerant. Quam rem, vt primùm Zenobius compertam habuit, protin-
nùs in Theodori per id temporis, vt diximus, Florentini anrstitis sinum gremiumque
confugit. Cui mentem suam ac desiderium seruiendi Deo seque totum insinuans, vt
virgo permanens, quæ Dei sunt, liberè cogitare valeat, nec impedimentis detineretur
vxoris: nil se magis abhorre, quàm mulierum consortium & societatem enarrat, at-
que instanter sacras baptismatis vndas expetit. Quod eius sanctum desiderium sacer-
antistes haudquaquàm remoratus impleuit, ac protinùs omni clero Florentino ad se
accerfite, zenobium proprijs manibus honorificè ac celebriter terna baptismatis
merfione consperfit, anno Pontificatûs Iulij xi. Quo tempore Donatus episcopus A-
retinus, sanctitate vitæ & miraculorum claritudine in Aretio, vrbe propinqua Flo-
rentiæ, florebat.

Id præclarum facinus vbi ad parentes Zenobij famæ ipsius celeritate delatum est, e-
uestigiò amicorum & consanguineorum agmine factò, stipatiq; famulorum cunctis,
Zenobium quæsituri, Theodorum episcopum adeunt, atq; Zenobium vnà cum præ-
fule Theodoro atq; canonicis ecclesiæ cathedralis in Christi visceribus aggregatum
offendunt. In quos, ob rei nouitatē ira & furore perciti, summis conuicijs & contume-
lijs exarserunt. Nam optabant Zenobiū post contractas nuptias in longū differre ba-
ptisma, cum & illi etate iam declinanti nondū sancto lauacro regenerati essent. At zeno-
bius

bis paternum furorem lenire cupiens, Episcopi benedictione atque licentia impetrata, & signo Crucis edito, pios in cælum oculos sustulit: cuius linguæ Sanctus spiritus tantam ex templo eloquii vbertatem infudit, ut pariter ipsius, impio furore deposito eum, quem paulò antè in filio baptismum culpauerant, ipsi mox nuda humo prostrati ad pedes sacri antistitis, summa prece contenderent: quem ilicò consecuti, benedictes atque Zenobium, cum summo gaudio ac propè latitia domum regressi sunt. Zenobium verò sanctus antistes vnico ac singulari affectu diligebat, neque illum tempore vllò, quo id licuit, à suo latere diuelli passus est. Ac primùm Clericum, deinde Canonicum cathedralis ecclesiæ, postremò Subdiaconem ordinauit. Cuius vita cum & religione in Deum, & charitate in homines indies excreceret, semperq; seipsa fieret auctior, Archidiacono Florentino per id temporis vita hominum functo, atq; ad meliora translato, Zenobius, Theodoro episcopo instituyente, vicem illius fortitus est anno ætatis suæ tricesimo secundo.

Ordinatur
Subdiaconus.

Fit Archidiaconus.

Quo anno synodus illa magna octingentorum episcoporum, ferè omnium Arrianorum, procurante Constantino Imperatore, apud Ariminum celebrata est, in qua antiqua patrum fides damnata est. Et Hilarius episcopus Pictauiensis, Arrianorum factione in Phrygiam pulsus, libros de nostra religione conscripsit. Et cum penè omnes ecclesiæ toto orbe sub nomine pacis Constantij tunc regis, Arrianorum consortio polluerentur, essetq; multitudo non parua hæreticorum in ciuitate Florentiæ, vir Dei Zenobius, diuini verbi disseminator & hæreticorum fortissimus oppugnator effectus, aduersus illos quotidianis vel prædicationibus, vel fortissimis disputationibus acriter insistebat. Neque verò minis operè quàm verbo catholicum populum instruebat. Nam sibi exiguo admodum victu & tenui reseruat, quicquid ex redditibus superesset, in vsum pauperum dispertebatur. Verùm anno post illius promotionem elapso, Constantius Arrianus Imperator moritur, & ad imperium Iulianus execrabilis tyrannus sublimatur. Qui relicta maiorum fide, & Constantini magni virtute, illius pietatem impietatis magnitudine superare contendit: ac per id iura omnia Christianis abstulit, persecutionemq; etsi non publico edito, blandam tamen & pestiferam contra Christianos exercuit, alliciens potius, quàm ad sacrificandum dijs impellens. In qua multi ex nostris voluntate propria corruerunt, & alij quidam secretò interfecti, vel Iohannes & Paulus: qui beatissimæ Constantiæ, Constantini filia, cunuchi fuerant: illius amicitiam ob Christi amorem respuentes pariter & munera, Romæ in eorum domo per Terentianum campiductorem martyrio coronantur. Et Gallicanus vir patritius & consularis, ex Ostia ipsius Imperatoris præcepto discedens in deserta Aegypti, parimodo per Auricianum comitem templorum gladio percussus, Christi martyr consecratur. Tum verò Zenobij summa virtus enituit. Nam illius perfidiæ impietatem, ingentemq; nequitiam publicis & priuatis prædicationibus increpare non verebatur: & non modò commissas nõ perdebat oues, verùm ex paganis & hæreticis plures quotidie Christi Ecclesiæ accrescebant.

Cap. 4.
Synodus
Ariminen.

Iuliani A.
postatæ per
secutio.

Iohannes
& Paulus
martyres.

Gallicanus
martyr.

Cap. 5.
S. Ambrosius
inuisit S.
Zenobium.

S. Zenobius
accitur à
Damafo.

Interea mortuo iam tyranno, vir sanctus Ambrosius ad episcopatum Mediolanen sem assumptus, fama & crebro rumore Zenobianæ sanctitatis excitus, Florentinam urbem Zenobij visendi studio aduolauit: cui vera & singulari amicitia & Christi glutino deuinctus est. Inde cum recto itinere ad Damascum, maximam Christianorū Pontificem, qui tunc assumptus fuerat, Ambrosius proficisceretur, sibi & vniuersæ Ecclesiæ gratulatus est, quòd Christiana religio tali viro, qualis Zenobius erat, esset ornata, atque mores illius & instituta, vitamq; omnem sibi enarravit. Et cum per dies corā Pontifice fama eius magis increfceret, iussit Damafus ad se acciri virum. Qui quoniam obedientissimus erat, cum Ambrosio ad eum concitè properauit: & cum illum benignissimè Pontifex susceperet, secumq; detineret, plura multò atque maiora tum sanctitatis, tum etiam diuinarum atq; humanarum literarum eruditionis in eo comperisse testabatur, quàm fama ipsa detulerat. Quade re non multò post renitentem eum ac diutius reluctantem, sanctæ Romanæ Ecclesiæ ac sedis Apostolicæ diaconem prorsus instituit anno ætatis suæ xxxviii, & principio secundi anni Pontificatus Damasi. Ea dignitas calcæria quædam ac stimuli augèdæ sanctitatis zenobio fuit. Cum enim alios moribus & sanctimonia antea vicisset, seipsū in ea dignitate vicit. Quod etiam Dominus, lucernam sub modio vltra non passus, manifestis miraculis per Zenobium consecris ostendit. Nam die quadam ad ecclesiam S. Mariæ trans Tyberim cum Damaso ibidem celebraturo contendens, à filio præfecti, qui fortè paralyticus lecto lacebat, protinus accersitur. A quo summa præce ac multis lachrymis exoratus, ut æ-

gratationi suis sanctissimis precibus illum eriperet, Zenobius primùm humiliter recusare cœpit, indignum se asseuerans, per quem Dominus miracula ederet. Inde vero precum improbitate lacesitus, sese in orationem dedit. Vnde simulatque surrexit, manu ægrotum cepit, & signo Crucis edito super ægroti corpore, sanum hilarẽ.

Crucis signo sanat paralyticũ. Cap. 6.

Mittitur à Damaso Cõstantinopolim.

Alio quoque tempore, cum in Orientis partibus hæresis quædam exorta fuisset, ad illam sedandam à Damaso Pontifice Maximo Zenobius Constantinopolim legatus mittitur, qui & acerrimis disputationibus, & vitæ sanctimonia, etiam sequentibus miraculis (nam duos à dæmonibus miserabiliter obsessos, coram omni populo sua oratione liberauit) errorem illum ita repressit, vt nemo eam hæresim admodum asserere per omnia tempora ausus fuerit. Quibus ritè peractis, Romã reuersus est. Interea Theodoro Florentino episcopo luce mortalium functo, magna inter ciues hæreticorum quorundam factione de eligendo antistite controuersia & concertatio nascitur. Ad quam sedandam & comprimendam à Pontifice Damaso Zenobius veluti concilii dirigitur. Honorificentissimè à Florentinis excipitur, adeo vt illo viso tanta apud eos autoritate claruerit, vt à ciuitatis ingressu vsq; ad diuersorij locum, à cunctis tam fidelibus, quàm hæreticis viris & mulieribus ad vnum mira concordia Zenobius episcopus acclamaretur. Fertur Thebanus Crates, ciuibus inter se dissidentibus, in concione venisse, orationeq; de pacis laudibus habita, lites omnes contentionesq; sedasse. Sed istud profectò dignius tantoque nobilius fuit, quantò non paucos ciues, vt ille, sed omnem patriam, non fucatis verbis, sed sanctitatis in eius conspectu claritate lucente: non pecuniarum aut priuatæ cuiuspiam simultatis gratia, sed fidei ac religionis causa dissidentem populum, pacatissimum reddidit. Verum hæc pax illi, qui mentè in summo humilitatis locauerat, contraria inimicaque videbatur, & graui curarum æstu atque animi fluctuatione perculsus, illorum precibus omninò dissentiens, regressus Romam, autoritatem suam nil apud conterraneos valuisse Pontifici Summo referebat.

Cap. 7.

Florentini statim legatos viros duos Romam mittendos designant, qui Damaso Papæ nunciarent, sese præter Zenobium præfulem admissuros neminem. Damasus quanquam ægrè ferebat optatissimo Zenobij consortio se priuari, & indignum proclamabat matrem Ecclesiam Romanam à filia spoliari: explorato tamen Florentinorum desiderio, & sancta illorum victus pertinacia, suo cum mœrore atq; angore, quem (neque enim immeritò) de Zenobij separatione capiebat, eum ipsum, sese indignum proclamantem, in Florentinum episcopum consecrauit, & totius Tusciæ metropolitani, vt attestatus est Simplicianus, instituit, anno suæ ætatis xij. & ab Domini nostri Iesu Christi incarnatione tricentesimo * lxxvj. imperantibus Valentiniano & Valente, & Damasi Pontificis Maximi anno ferè 4. Qua tempestate doctissimi & sanctissimi viri floruerunt. Ex quibus hi plurimo sermone prædicabantur: Hilaris episcopus Pictauiensis, qui sequenti anno mortuus est: Eusebius Vercellensis episcopus, qui primus, vt Ambrosius in epistola ad Vercellenses enarrat, in Occidentis partibus monasterij continentiam & disciplinam Ecclesiæ, diuersa inter se, vt ille ait, coniunxit: vt & in ciuitate positus, instituta monachorum teneret, & ecclesiam regeret ieiunij sobrietate. Hic secundo anno post Hilarium moritur. Florebat & tunc Didymus Alexandrinus, qui multa de nostro dogmate per notarios est commentatus. Nam post quintum ætatis suæ annum luminibus orbatus, elementorũ quoque, vt Hieronymus scripsit, fuit ignarus. Gregorius Nazianzenus, cui à theologia cognomen fluxit, Pontum eo tempore profectus, vnà cum Basilio, qui episcopus fuit ecclesiæ Capadociæ, viro sanctitate & doctrina admirando, philosophabatur. Gregorius episcopus Nyssenus, ipsius magni Basilij frater. Epiphanius Cyprius episcopus Salaminae. Ipse beatissimus Ambrosius Mediolanensis episcopus, cuius, vt ait Hieronymus, omnes sententiæ, fidei Ecclesiæ & omnium virtutum firmæ sunt columnæ. Florebat & tunc Bassianus episcopus Laudensis, vir omni sanctitate præditus, atque magno Christi glutino Ambrosio deuinctus: de quo ipse Ambrosius in epistola ad Felicem meminit. Erat & tunc Hieronymi presbyteri nomẽ per vniuersum orbem celebre. Augustinus verò adhuc in Manichæorum hæresi perstitebat. Alijque complures erant, quorum illa ætas fertilis magis ac magis erat.

Cap. 8.

Sed redeamus ad Zenobium nostrum, cui Papa Damasus præclarum munus, duo corpora sanctorum, videlicet Abdon & Sennen, dono dedit, quasi mutua inter se amicitia futurum posteris monumentum. Quæ in maiori ecclesia, videlicet sancti Saluatoris,

uatoris, sub altari Zenobius capsa plūbea collocauit. A Florentinis verò tanta lætitia, animo gestienti exultatione sanctus episcopus exceptus est, vt ab eius ingressu ob ingentem lætitiā plures dies festos solennesque agerent. At sanctus Zenobius quantò magis à Domino exaltabatur, tantò studiosius seipsum humili cogitatione deprimebat. Corpus etiam longa inedia, multis vigilijs, assiduis orationibus, hispidis hirsutisque cilicij sub clericali habitu, maiori, quàm vnquam castigatione macerabat, priuatis lectionibus, confessionibus, consilijs, publicis prædicationibus, atque aduersus hæreticos publicis disputationibus incumberebat. Omnes denique cathedralis ecclesiæ prouetus, præter exiguum suū ac familiæ cōdecemem victū, in Christi pauperes distribuerebat. Habitat autem iuxta ecclesiam sancti Saluatoris, vbi & pastorale officium exercebat. Sed cum à publicis curis & populari tumultu pro tempore, vt quietius orationibus vacaret, se reuocare voluisset, ad basilicam quandam parua, versus Septentrionem, tunc parumper à ciuitate distantem, accedere consueuerat, quæ sub honore beati Laurentij martyris ab Ambrosio, vt attestatur Laurentius episcopus Melphitanus, effusa Florentinorum fidelium celebritate, dedicata fuerat, & ipsa Ambrosiana vocabatur. In qua pro eo tempore vitam penè eremiticam ducens, duobus, Eugenio Archidiacono, & Crescentio Subdiacono, comitibus in Christo solabatur. Quorum consortio Ambrosius ipse pluries admixtus interfuit, & multa ibidem per vtrunq; Ambrosium videlicet atq; Zenobiū, æqualis vitæ, nec dissimilis meriti, Dominus miracula fecit. Et, vt refert B. Simplicianus, ab eodem Ambrosio ea ecclesia donata fuit corpore beatissimi Marci Papæ. Quod cū à Damaso Pontifice Maximo magnis precibus impetrasset, in lignea capsula sub altariolo, ad Orientem disposito, quod ipse idem in honore Vitalis & Agricole consecrauerat, magna deuotione condidit. In eadē basilica in ingressu contra Meridiem, corpus Panfophij Panfophiæ filij requiescit, quem Simplicianus olim se præsentem Ambrosium à mortuis suscitasse enarrat, & capiti eius suppositū fuisse libellum affirmat, quæ Ambrosius, illius vitā salutiferis instituentis documentis, cōscripserat, atq; ipsius matrem ibidem tumulatā, cuius vitam castā sanctamq; fuisse affirmat. In eadē basilica post transitū Ambrosij ex humanis, scripsit Paulinus, Nolanæ ecclesiæ sanctissimus episcopus, Zenobiū nostrum animam illius ad altare pro Florentino populo, vt illis petentibus se visitaturū promiserat, Deum orantem pluries vidisse. Nam Paulini verba hæc sunt: In Thuscia etiam ciuitate Florentina, vbi nunc vir S. Zenobius est episcopus, quia promiserat Ambrosius, se, petentibus illis, eos sæpius visitaturum, frequenter ad altare, quod est in basilica Ambrosiana, quæ ibidem ab ipso cōstituta est, visum orare, sancto viro sacerdote Zenobio referente, didicimus. Hoc vir ille charitate plenus, de Ambrosio & Zenobio nostro testimonium retulit, quæ in humanis adhuc degentem, sanctū appellare non dubitauit. Nec immeritò, cum vitam ille duxerit angelicam, & stipenda per illum in hac vita Deus operatus sit miracula.

Nam cum mulier quædam pagana, illustris, & diues valde, in hac Florentina ciuitate mortuo viro, duos superstites haberet filios, quos delicatissimè enutrierat, & ad perfectam illi iam peruenissent ætatem, quodā die in iram versi, matrem propriam pluribus verberibus enormiter flagellarunt. Quod scelus ipsa impatienter abhorrens, corpora illorū horrendis imprecationibus detestata fuit, genibusq; procubens & terram manibus pulsans, Erynnen cæterasq; infernas pestes in rabiem filiorum magno cū gemitu inuocat. Exaudiunt demones ab imis tenebris: iuuenes congregiuntur, illos in furias exagitant. Qui statim vt rabidi canes mordaciter adinuicem sua membra corrodunt. Concurrent famuli, fit clamor ingens. Alij funes, alij catenas ferunt. Ligatur iuuenes, nec rabie contineri valent. Iam mater pietate commouetur in filios, iam facti poenitet, & tantæ calamitatis euentum deslet: plangit, nec quid inde agat, cogitare valebat. Interim occurrunt memoriæ, quæ de Zenobio audierat, & accepto cōsilio speq; pro filijs recuperandæ salutis, licet pagana sit, ramen credula ad Zenobiū filios adduci procurat. Cuius ipsa pedibus prouoluta, fatetur rem gestam, Deum suum exorare dignetur, precibus & lachrymis fideliter orat. Ille infelicem iuuenem captiuitatem miseratus, pieque commotus, ait ad mulierem: Constanter age mulier, & crede, quod Dominus noster Iesus, qui illos modò post orationem meam sanitati restituer, verus est Dei filius, & omnium creator & Dominus. Et statim in basilica Saluatoris, vbi aderant, coram vexillo Crucis se prosternens componit: vbi cū duabus horis in oratione iacuisset, hoc est, à prima diei hora, qua illi aduenerant, vsque in horam tertiam, surrexit ab oratione, & iuuenes signo Crucis benedicens, demones ab illis profusus effugauit, vt in eo compleretur, quod scriptum est: Persequar inimicos meos, & comprehen-

Corpus fuit
vt afflixeritBasilica
Ambrosiana
S. Laurentij.Panfophius
à S. Ambrosio
excitatus.In Vita S.
Ambrosij.

Cap. 9.

Vltio in filios
matrem
verberates.Zenobius
precibus &
signo Crucis
depellit
demones.

Pfal. 17. hendam illos, & non conuertat, donec deficiant. Affligam illos, nec poterunt stare: cædent sub pedibus meis: quia præcinxisti me virtute ad bellum. Illi verò sanctissimi effecti, vnà cum matre & omni familia constituto tempore baptismi gratiam susceperunt: qui vsque ad Simpliciani tempora, ipso attestante, in feruore fidei magna sanctitate durabant.

Cap. 10.

Nec multo tempore post, mulier quædam Gallica, nobilis & generosa, Romam magno comitatu contendens, rumore admirabilium Zenobij virtutù excita, ad eum inter iter agendum visendi studio venit. Cuius sanctissima vitæ meritis edificata, vnà cum filium suum ex itinere debiliorem factum, iter inceptum peragens, viro Dei studiosissime commendauit. Casu venit in natali die Apostolorum Petri & Pauli, cum de more Christiano sanctus Dei Zenobius vnà cum clero suo & fidei populo ad ecclesiam sancti Petri maioris, ordinaria processione commeasset, præfata mulier inclinata reuerfa ex itinere, eadem hora, per quam sanctus abfuerat, filium suum vitæ excessisse cognouit. Illic muliebres panduntur crines, fit lanæ vestis: cum fletu & ciulatu dolor fœmineus vberes distillat in lachrymas. Queritur Zenobius. Cui tandem redeunti cum clero & Christiano populo à præfata ecclesia magnis plangoribus se dat obuiam, atque pro pedibus ipsius puerile cadaver exponitur, & pro filio mortuo rediuius non minus fideliter quàm humiliter à pia matre repositur. Nanque pro sui exaggeratione doloris, vnicum fuisse sibi filium prætendebat, nobilem genere, honestissimum patrimonio, confanguinea numerositate potentem. Quem præter omnium suorum mentem secum aduectum fuisse asserbat: vnde, nisi per sanctum vitæ redderetur, nunquàm se ab integro visuram patriam, sed ibidem perpetuo luctu & squalore permanfuram sese, firmabat iuramento. Sanctus verò rei nouitate, & muliebri lamentatione tanquam attonitus ac stupidus hæret, nescio vtrum magis miseratus, an matris collachrymantis gemitum, an apud se depositi pignoris interitum. Quæ res etiam ardentius sanctum pro defuncto filio ad orandum impulsisse debuit, ne videret licet pignus, quod à matre acceperat, repetenti sibi quoquo modo deterius redderetur. Itaque Deum oraturus, versus Orientem genua sacra deflexit, & iunctis duplicibus palmissis atque in calu extensis, oculis etiã in superna porrectis, piæ oratio lachrymas fudit: & super defuncto puero signo Crucis formato, manu puerum cepit, atque ab oratione surgens, illum pariter rediuium crexit. Quo viso miraculo, populus omnis stupore perterritus & timore percussus, Deum vnà voce collaudans & dicens: Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabilis, & gloriosus in sæcula, qui per sanctos tuos mirabilia operari non cessas: Episcopum domum vsque sunt comitati. Illa verò nobilis mulier vnà cum puero, ceterisque itineris sui comitibus, pluribus diebus apud sanctum Dei virum summa iucunditate peractis, in Galliam summa cum lætitia reuerfa est.

Oratione & Crucis expresso signo mortuum vitæ reddidit.

Cap. 11.

Cœnobij extruit.

Zenobius interim parentibus suis è corpore commigantibus, quæcunque sibi hæreditario iure debebantur, vendita, in pauperes erogauit, præter eas possessiones, quæ apud Pastinianum habebat agri Florentini, diocesis verò Fesulanæ locum. Eas enim non vendidit: sed amplo ibidem constructo cœnobio, duodenarium in eo numerum monachorum instituit, qui septi claustris, vitam sub Abbate cœnobiticam ducerent. Sed nec illud tacendum est, quod quidam multos annos cæcus, qui pro foribus templi mendicare solebat, quadam die Zenobio ecclesiam egrediente, vt sui misereretur, exorabat. Sanctus verò ad eum conuersus, sciscitabatur, an lumine sibi reddito, Christianam fidem profiteri vellet. Ad quem ille: Libentissime, inquit, atque gratissime. Tunc sanctus signum Crucis effinxit super cæci oculos, & restituta integrè luce corporea, interiori quoque lucem fidei, qui vtroque cæcus extiterat, per baptismi gratiam consecutus est. Tempus autem omne, quod accepto baptismo superuixit, diuinis (ne ingratus consecuti muneris haberetur) dedicauit obsequijs. Nec minus eius mater & soror similem ob hoc gratiam sunt consecuta.

Signo Crucis cæcum sanat.

Cap. 12.

Quodam tempore cum ad visitandam Ambrosianam ecclesiam, prope muros ciuitatis versus Septentrionem, vt diximus, positam pedibus iret, fortè illi data est obuiam multitudo ciuium, funus adolescentis cuiusdam nobilis efferentium. Quam cum sanctus Dei declinare vellet, citius præuentus nequiuit. Exemplò enim assunt, & circa sanctum corona facta, vt conciuem resuscitaret, qui peregrinæ mulieris filium vitæ reddiderat, conclamare cœperunt. Sanctus vt euitaret arrogantia & præsumptionis maculam, multa excusatione indignum se obtendebat, qui Apostolorum sanctorumque miracula consequi quoquo modo possit. Suscitatum verò Gallicæ mulieris filium, non suis meritis, sed matris fidei adscribendum dicebat. Quam illi excusationem cum

cum nullo pacto acciperent, sanctus eorum fide perspecta, sese in orationem dedit. Et primò admonitis, vt Kyrie eleison pia voce clamarent, ipse contra Orientem flexis de more genibus, coniunctis manibus, luminibus in calum erectis, Deum intuentis exorauit. Oratione completa, sanctus pariter cum adolescente & stupore, omnium consurgit. Abijtque adolescens in pace, & laudans Deum, longo tempore superuixit.

Excitat defunctum.

Quis etenim illud silentio præteribit, quòd concedens sanctus præsul quodam tempore quandam trans Alpes ecclesiam consecraturus, quibusdam obuiauit quam miserabiliter flentibus? Quos cum pater sanctus, quam gratia flerent, interrogaret, eorum relatu cognouit, missos illos à Sancto Ambrosio præfule cum martyrum reliquijs quibusdam, sanctorum Vitalis & Agricola, Nazarij & Celsi, atq; Geruasij & Prothasij ad se perferendis: & vnum eorum, nomine Simplicium, qui inter illos videbatur esse maior, ex vastissima * in miserabile præcipitium, vnà cum equo delapsus, atque horrenda morte defunctum esse: quem illij ipsi ita magnoperè flerent. Quo audito, Zenobius pater subito ab equo descendens, magna ueneratione reliquiarum capsulam proprijs manibus suscipiens, piè deosculabatur. Deinde eorum deuotis precibus comotus, vt qui ad se missi fuerant, remissos in columas ille reciperet, cum lachrymis in oratione ante Dominum supra defuncti corpus se prostrauit, & orationi tam diu defixus inhaesit, quousq; exurgens vinum illum & omninò liberum secum erexit: nec vlla collisionis signa in eius membris, ac si nunquã fuissent, penitus videbatur. Quod alij prospicientes, simulq; tanto stupentes miraculo, in laudes Dei proruperunt, steteruntque diebus plurimis cum beato Zenobio, atque lati deinde ad B. Ambrosium redierunt.

Cap. 11.

Item aliù.

Sed quoniam de Eugenio & Crescentio, ministris S. Zenobij mentionem fecimus, quos vt sanctissimo præfule ministerium, ita virtutes animi & celestium gratiarum magnificentia concordabat: non ingrati fore putauit, de illorum conuersatione & vita, à Simpliciano & alijs sparsim cõscripta comperi, vero ordine & nostro sermone hoc loco contexere. Nam opera magna fuerunt illis & virtutes multæ, signaque plurima & prodigia fecit per illos Dominus: de quibus quæ cum B. Zenobio operati fuerunt, aliqua enarrabimus. Habuit enim illos Zenobius non solum ad altare ministros, sed & in alijs prodigijs magnis coadiutores. Eugenius igitur, genere Florentinus, locupletibus & generosis parentibus natus est: primùm secularibus literis eruditur: Deinde cum eius pater, Clarus nomine, in familiaritatem, amicitiamque beatissimi Ambrosij deuenisset, illi ecclesiasticis disciplinis erudiendus traditur. Nam quodam tempore, dum Mediolanum Clarus ob negocia propria periturus esset, ad Zenobium, vt eius patris benedictione muniretur, accessit. Cui cum causas etiam sui itineris explicasset, adiecit interrogans, si sancto episcopo Ambrosio per se aliquid portandum, dicendum ve iuberet? Cui pater Zenobius: Cupio illum iterum atque iterum reuifere, atque illius sacris eloquijs sapissimè recreari, quo haud iniuria satiari non possum. Verùm cum ad illius sanctitatis conspectum intraueris, omni ueneratione salutem ex me dico, atque vt promissa implere non differat. Manumq; deinde extendens, benedixit illi: & abijt in pace. Cum ergo Clarus Mediolanum peruenit, statim ad episcopalem Ambrosij domum properat. Et quia vir erat nobilis & probus, constanter, humiliterque ad episcopum ingreditur. Et ex more Christiano, benedictione primùm impetrata, magna deinde cum reuerentia, quæ à Zenobio acceperat, sancto præfule enarrabat. At ille vbi Zenobij nomen audiuit, vultu exhilaratus, Clarum ipsum quam iucundissimè suscipiens, & plura super Zenobio rogitans, cum omnia pro voto audierat, illum, ne alibi, quam in episcopali domo secum omni tempore, quo degeret Mediolani, hospitaretur, benignè coegit. Et per illum deinde, cum suis peractis negocijs Florentiam rediret, pulcherrimam Zenobio direxit epistolam.

Cap. 14.
De Eugenio Archidiacono, & Crescentio Subdiacono.

Eugenij historia.

Contigit non multo post tempore Ambrosium, cum fortè Romam peteret, Florentiam aduentasse, & ad Clari domum, multo ipsius rogatu, multisque precibus adstrictum, consentiente etiam Zenobio, diuertisse. Quem ille, vt talem decuerat vnicum filium suum Eugenium sibi, clericalibus disciplinis, diuinisque mancipandum, penitus elargitur. Quem Ambrosius, inspecta adolescentis egregia indole & docili natura, non absque coniectura futurae sanctitatis, gratissimè suscepit. Nam vigent acerimè sanctorum ingenia, & ipsa animi puritas ad coniectanda, quæ futura sunt, ex minimis licet iudicijs, felicitate tamen animi atque sapientia, rerum soler euentus exitu.

Cap. 15.

Eugenius à parente traditur S. Ambrosio.

Eugenij vi-
tutes.

exituſque colligere. Illum ergo ſecum duxit Mediolanum, & ſanctiſſimis documē-
tis vitam illius inſtituens, Clericum primū fecit, atque ſacris lectionibus plurimū
erudiuit. In quibus tanta induſtria, cura, ſtudioque inuigilauit, & in ſingulis ita illius pa-
tris vitam amulatus eſt, vt ab omnibus penē alter Ambroſius diceretur. Nam erat lar-
gitate diuini muneris fultus, & in operibus ſuis ac verbis prudens valdē, atque humili-
tate & contritione cordis admirabilis, in ieiunijs ſedulus, in vigilijs intentus, in oratio-
ne ſolicitus, nunquā penitus omittens, quo ſpiritualis gratiā maiora munera ſectare.
tur. Denique tam præclarum atque fulgentem conuerſatione eius animum Ambro-
ſius cernens, mirum in modum eum dilexit, & ſuum deinde Subdiaconem ordina-
uit, atque illum, cū ad clericos ſermonem haberet, exemplū edixit. Et in quadā epiſto-
la ad Marcellinam ſororem, etiam de illo teſtatus eſt: Imitare Eugeniū, ſequere
illum, & inſtituta illius obſerua: quia & Chriſti diſcipulus, ac vir prudens ac cæleſtis ha-
betur. Poſt quatuor verò à tempore ſuæ ordinationis in Subdiaconem annos, roga-
tu plurimū Florentinorum, cū Florentiam Ambroſius peteret, ſecum eum du-
xit. Quem ſui conciuēs ſummo cum honore ac lætitia ſuſceperunt, & pater filium ſi-
bi perſpicens tot muneribus decoratum, incredibili geſtiebat gaudio. Quid plura? Nū-
quam ceſſauit, quin ſuis inſtantiſſimis precibus ab Ambroſio impetraret, illum Zeno-
bio Pontifici & Florentinæ eccleſiæ ſubdiaconem tradi. Cedit Ambroſius voluntati
patris & ciuium: traditur Zenobio Eugeniū. Quem pius pater magna alacritate &
gaudio ſuſcipiens, pro eo orauit ad Dominum, dicens: Memento, Domine, ſtudioꝝ
famuli tui, & ne auertas miſericordias tuas ab illo: ſed creſcant in illo miſerationes
tuæ perpetuò, & viuat. Et tractu temporis, cū iam triceſimum ætatis ſuæ annum du-
ceret, & per omnia vir ſanctus haberetur, Florentinæ eccleſiæ archidiaconem ordina-
uit. Quod officium B. Eugeniū incredibili ornauit religionis decore, & quibuſdam
quaſi virtutum gradibus ad perfectā fidei conſtantiam: aſcendere videbatur: vt non
ſolū eccleſiaſtica ſuę eccleſię negocia, ſed etiam conuincinarum urbium diuino quo-
dam eloquio tractare videretur.

Eugenius
fit Florenti-
nus Archi-
diaconus.

Cap. 16.
Creſcentius
ordinatur
ſubdiaconus.

Eodem ferè tempore Creſcentium canonicum ſuum B. Antiſtes Zenobius in ſub-
diaconem elegit, virum verè ſanctum, & plurimis virtutibus atque miraculis illuſtrati:
Quipe qui erat potentiffimus fide, præditus innocentia, humilis conuerſatione, in-
tellectu prudentiffimus, & bonis moribus atque diſcretionē perfectus. Omni nanque
virtute præfulens ſuum amulari nitebatur, & diuino igne ſuccenſus, meditabatur in
lege Domini diebus ac noctibus. Plantatuſque in domo Domini, florebat vt palma, &
multiplicabatur, ſicut cedrus Libani, fructus eius. Nam cū Mediolanum ſemel pete-
ret, vt Ambroſium viſitaret, plures à dæmonibus obſeſſos ſua oratione liberauit, para-
lyticos aliquot diuerſis temporibus in ciuitate Florentiæ penitus curauit, & duobus o-
mnino cæcis, pluribus ad ſtantibus, luminis claritatē reſtituit. O verè felix ætas, in qua
Dei Eccleſia tot clariffimis terriſque luminibus valuit illuſtrari! Fuerant prius Impe-
ratores pagani, qui vbique contra Chriſtianos perſecutionum procellis deſauiebant,
& innumerabiles penē martyres in toto orbe per varia & exquisita ſupplicia vſque ad
mortem in Chriſti nomine perdurarunt, nec minùs fidelium multitudo per omnia
loca cingebatur. Poſt perſecutionem verò Diocletiani, & Maximiani crudeliſſi princi-
pum, plenitudo gentium, vt diuinitus præordinatum fuerat, intrauit in mūdum, & fœ-
cunditas Eccleſiæ cœpit fructus ampliffimos exhibere. Nam qui ætate illa in Chriſto
credebant, conſiderātes martyrum paſſiones, et eorum ſyncerum circa Chriſtum cō-
feſſionis affectum, cœperunt & ipſi per gratiam Domini ſanctorum vitam, conuerſa-
tionemque ſectari, & huius inſtitutionis fieri, vt in nullo proſus antiquiffimis patribus
inferiores exiſterent. Aequiparantes etiam merita illorum, qui pro nomine Domini
noſtri Ieſu Chriſti certauerūt vſque ad ſanguinem: quippe qui inuiſibilem hoſtiū mol-
mina ſuæ vitæ integritate omnino deſtruxerunt. De quibus ait Apoſtolus: Non eſt no-
bis colluctatio aduerſus carnē & ſanguinē, ſed aduerſus principatū & poteſtates, cōtra
rectores tenebrarum harum, cōtra ſpiritualia nequitia in cæleſtibus, quorum multiformes
illi præcauētes incurſus, & caput ſerpētis antiq̄ fortiter cōterentes, ſempiternis
præmijs ſunt beatè potiti. Hinc illi, Alexander, Athanaſius, Nicolaus, Donatus, Marti-
nus, Ambroſius, Zenobius, Auguſtinus, Epiphanius, Paulinus, Eugeniū, Creſcētius, &
mille alij ſanctiſſimi Epifcopi & Leuitæ, qui eadem penē ætate florentes, fructus vbe-
res mundo non ſolū ſanctiſſima doctrina, ſed mirificis etiam præbuerunt exemplis.
Creſcebat indies fidelium multitudo, & per omnia loca mirabiliter augebatur, nec-
non eccleſiæ quamplurimæ & martyrum memoriæ conſtruebantur.

Martyres.

Cōfeſſores.

Ephel. 6.

Impen-

Cap. 17.
Monachi &
Eremitæ.

Impensius hinc monachorum cateruis solitudines & deserta decorabantur loca. In solitudinibus erant errantes & montibus, in speluncis & cauernis terra. Quietem denique solitudinis appetentes, gaudia salutis propriæ ac fidem diuino sunt munere consecuti, cæterisque mox exempla sublimioris vitæ sacratorisque præbuerunt. Omnibus enim terrenis exuti negocijs, adhuc morantes in corpore, angelorum æmulati sunt sanctitatem, perq; fastigia scandentes celsa virtutum, vltra admirationem enituerè mortalium. Nam erat per id tempus B. Antonij vita cunctis ad imitandum præclarè posita, qui magni Eliæ & Elifæi, necnon & S. Iohannis Baptistæ existens æmulator, secreta interioris eremi, studio sectatus est singulari. Cui sanctus Athanasius, ciuitatis Alexandrinæ antistes, proprio stylo testimonium perhibuit, dignus sanè relatione conuersationis Antonij, qui fratrum precibus, vitam illius pro multorum vtilitate descripsit. In quo opere S. Ammonis meminit, à quo, Deo dante, primum iacta fuerit fundamenta conuersationis millium sanctorum monachorum, qui in monte Nitriæ commorabatur. Necnon & Theodori, sancti admodum viri, qui cum sene præfato fuerat, vt idem nobis pontifex indicauit, què singulari ac perfecto proposito & fide nõ facta Deo subditum, multiplicia retulit diaboli machinameta superasse. Quid de Paulo primo eremita dicemus? Cuius vitæ à B. Hieronymo descripta cū legimus, inimitabile penè ab humanis iudicamus. Quid de Hilarione? Cuius gesta, si Homerus intelligeret, vel inuideret materia, vt ait B. Hieronymus, vel succumberet. Hinc innumerabiles penè in omnibus regionibus sanctorum monachorum fluxerunt turbae, quorum nomina descripta sunt in calis. Vt id tunc non solū de sanctissimis pontificibus, sacerdotibus & Leuitis, qui in seculo degentes, monachorum continentia & ecclesiasticam obseruabant disciplinam: sed & de monachis & Christianis penè omnibus impletū videtur, quod in psalmis canitur: Vistasti terram, & inebriasti eam, multiplicasti, locupletare eam. Sed proh dolor nostris temporibus, penè defecerunt omnia. Iam nõ nisi auaritia, luxuria & ambitio regnât. Iam in fæce seculorum cõstituti videmur, & inter paucos religio Christiana seruat. Sed hæc hæc tenus, nunc ad gesta sanctorum reuertamur.

S. Antonius

S. Ammon.

S. Theodor.
rus.

S. Paulus.

S. Hilarion.

Psalm. 64.

Cum puer quidam deliciosè enutritus atq; vnicus matris viduæ, annorū quinq; in via iuxta cathedralem sancti Saluatoris ecclesiam ludens, pueriliter versaretur, casu autem riga prætereunte, boues in furias agitati, in puerum irruerunt. Quorū impetu oppressus puer, & à rota plaustrum miserabiliter contritus, expirauit. Quem casum vbi moestissima mater rescituit, lamentabili planctu deplorans puerum sustulit, & pannis inuolutum ad Diaconem Eugenium accurrens, attulit: ipsumque vt sanctissimo patri Zenobio vitæ restituendum offerret, luctuosissima prece obsecrabat. Eugenius verò, viduæ fide inspecta, pietate magna commotus, oblatum puerum cum lachrymis ipse benigne suscipiens, pedibus sancti præfulis vnà cum mortuo puero se exposuit, & vt matris viduæ atque fideli misereri velit, puerumq; magna cum fide oblatum suscitaret, exorabat. Tunc pius pater Zenobius, conuocato etiam Crescentio subdiacono: Oremus, inquit, fratres, vt mulieris huius fidem precibus seruorū suorū respiciat Deus, & pietatis ac misericordiæ suæ meritum illi ostendere dignetur. Quod, cum ab oratione surgent, factum est. Nam eleuatus puer, ita sanus factus est, vt nullum in eo lationis vestigium penitus videretur: & matri, quæ pro foribus cum pluribus cunctabatur, ab Eugenio viuus puer pro mortuo ac sanissimum redditur. Tunc qui cum ea tristes aduenierant, & quem mortuum attulerant, viuum conspicientes, exclamare cœperunt: Gloria tibi Domine, qui mirabilia per seruos tuos operari dignatus es. Gloria sit tibi & laus in secula seculorum, Amen. Verum ante Zenobium præfulum hi duo eius sanctissimi ministri Eugenius & Crescentius, & duobus ante Crescentium annis Eugenius, vt perpetuò cum Christo quiescerent, morbo intercipiente, naturæ debitum reddiderunt: Et, vt quidam ferunt, tempore mortis Eugenij, Ambrosium Florentiam aduocatum, alij verò fortè affuisse describunt. Sed qualitercunque hoc contigerit, compertum est, patrem Ambrosium tempore transitus sui Eugenij adstitisse. Nam cum B. Eugenius, vir per omnia magnificus, graui morbo in lectulo detineretur, & propinqui cuiusdam absque poenitentia & cæteris sacramentis mortem audisset, grauiter commotus, cepit illico contristari valde & moestus fieri. Cuius religiose affectioni præful Zenobius pie compatiens, aquam cum sale iunxit: quam benedixit & dedit Eugenio, atque præcepit, dicens: Fili, confestim surge, & accelera ad domum amici defuncti, atque hanc aquam super illius corporis membra consperge, vt in nomine Iesu statim ille reuiuifcat, & Deo gratias agat. Quo audito, aesi in nullo pateretur, statim exurgens sanctus minister, atq; iniuncta exequens, super defuncti cadauer aquam effudit. Qui cõfestim,

Cap. 18.

Puerum rota
currus cõ
eritum, ad
vitam redu-
cit S. Zeno-
bius.Duo insti-
gnia S. Ze-
nobij mira-
culis.

vt à

vt à somno excitatus, à mortuis resurrexit, & cum Eugenio ad domum episcopi adueniens, gratias dedit ingentes Deo & B. Zenobio, cuius meritis & ministrorum eius, nō permiserat Deus animam suam in barathrū damnationis immergi. Sed Eugeniū cū primū domi applicuit, morbo statim regrauatus, super lectulū se composuit, & adstantibus Zenobio & Ambrosio, diem suū transitus edixit. Qui licet illi de requie ac gloria cum Christo congauderent, tamen quia solatio tanti viri pro eo tempore priuabantur, quem ad Ecclesie regimen superstitem sibi optauerant, non poterant non mœsti fieri. & cum Crescentio ac alijs quam plurimis clericis psallentes, hoc psalmo iam coepo: Ad te Domine leuauī animam meam: cū illud decantarent, Deus meus

Psalm. 24.

Eugenij felicis obitus.

in te confido, nō erubescam. illius purissima anima, à corpore dissoluta, ad Christum factorem suum piē migravit s. Calend. Decembr. Anno ab Domini incarnatione CCCC. XXI. Cuius sanctissimum corpus Zenobius & Ambrosius honorificentissimē intra ciuitatem in basilica Saluatoris sepelierunt, & tricesimo à transitu illius die, ecclesiam suo nomine, septimo ab vrbe Florentina milliario, parte Orientali, in p̄dio cuiusdam probi viri consecrāunt. Eodem anno & pijssimus pater Ambrosius ad Dominum commigravit. Et post duos à transitu B. Eugenij annos, sanctus Crescentius ex mortali hac & corruptibili vita ad præstantiorem immortalēque translatus est, cuius hīc vix vel vmbra vel imago ipsa inueniri queat, 13. Calend. Maijas. Cuius corpus Zenobius in eadem Saluatoris basilica iuxta Eugeniū honorificē sepeliuit.

Cap. 19.

Cū ergo Zenobius hos suos ministros, & alios complures discipulos perfectæ cōuersationis ad Christum antē pramississet, & certus iam, quōd talenta sibi credita minimē prorsus abscondisset, diem festum cum ingenti gratiarum actione super tantis ac talibus fructibus lara mēte celebravit. Et post annum transitus Crescentij ipse quoque B. Zenobius, iam dierum plenus & bona senectute, infirmatus est. Et morbo ingrauescente, cū iam certum sue resolutionis diem instare clericis ministrantibus prædixisset, & fama de hoc non solum per ciuitatem totam, sed ad vsque vicinas vrbes confestim conuolasset, accurrūt clerus suus, accurrūt pontifices ex propinquis vrbibz, accurrūt & religiosus populus. Inter quos multi aduenerant, qui diuersis languoribus oratione illius fuerant liberati, aliqui ex mortuis suscitati. Plorant omnes, desunt se priuari tanti regimine patris. Recordantur adinuicē beneficiorum & doctrinæ sibi impensæ stent & gestiunt illum saltem ante discessum & doctrinæ sibi propinquiores lectulo adstabant, amplexabātur eum quasi iam de seculo recessurum. Alij sanctos illius osculabantur pedes, alij manus, alij lectulum illum, in quo iacebat, posse contingere solabantur: omnes benedictionem paternam ante separationem animæ expetunt. Et ille, quanuis esset toto corpore attenuatus valdē ac debilis, & modicus iā calor reperet in pectore, nec præter sensum viui hominis quicquā superesset, faciem tamen habebat hilarem atque fulgentem, vt diuinum quid in illius mēte versari videretur. Et potens adhuc apertis oculis loqui, iubet lectulum aliquantulum ex superiori parte eleuari, & sic omnes alloquitur: Ego quidē, charissimi, viā patrum seculi ingredior. nam video me à Domino protinūs euocari. Vos autem memento eorum, quæ antē frequenter audistis, & solliciti in precibus, sobrii estote in operibus vestris. Nulla vobis sit penitus cum Arrianis coniunctio, nulla cum Meletianis, aut quibuscunque hæreticis & schismaticis. Custodite piā fidem in Christo atque religionem patrum traditionem, quam ex sanctis scripturis & crebrō meæ paruitatis admonitu didicistis. Obedite praelatis vestris, & post discessum meum, quia ad clerum & populum spectat, sine contentione episcopum vobis eligite, qui post Deum præsit omnibus, & curam vestrarum gerat animarum. Iam Zenobius vester ad Deum suum migrat, cui crebras pro vobis propinquis preces effundet, & iam non erit amplius in præfenti seculo vobiscū. Et eleuata aliquantulum manu, omnes benedixit, rogauitque adstantes episcopos, vt sacratissimis suis manibus eum Crucis signo communirent. Et paululum extendens pedes, mortem latus adspexit, annorum ferē nonaginta, 8. Calend. Iunij, anno ab incarnatione Domini CCCC. XXIII. Pontificatus Innocentij primi anno 8. imperij verō Honorij & Theodosij anno X. Tunc pontifices qui aderant, cum electis clericorum illius sacratissimum corpus curantes, conditum aromatibus impoluerunt feretro, & cœuicem subijcientes ipsi, ad ecclesiam Ambrosianam, vbi se velle sepeliri prædixit, portauerunt & psallentes psalmos & hymnos, honorificentissimē in marmorea capsa sepeliērunt.

Oratio S. Zenobij sub vna finem.

Videtur esse mendum in numeris annorū, id quod facile accidit.

Cap. 20.

Post Zenobium verō Andreas vir sanctus & Florentinus cuius, ad episcopatum assumitur. Qui videns miracula, quæ à Domino ob Zenobij merita in Ambrosiana sic

fiabant ecclesia, & hunc honorem ecclesiæ maiori potius deberi iudicans, quinto præfulatus sui anno, consilio cum clericis & maioribus suæ vrbis communicato, statuit beatissimum Zenobij corpus ex Ambrosiana B. Laurentij ad cathedralem sancti Saluatoris transferre. Et conuocatis ex vicinis vrbibus episcopis, totoque suo clero, diem festum 7. Kalend. Februar. cum præcedente ieiunio populo indixit: quò scilicet sanctissimum Zenobij corpus magna celebritate ad maiorem transportaret ecclesiam. Quo adueniente die, capsula cum corpore beati Zenobij ornatissimè super quodam lectulo componitur, illamque soli pontifices deportant, præcedunt clerici & ceroferrarij, quorum erat multitudo non parua. Sequitur fidelis populus, primùm primi ciuitatis ac viri omnes: post quos mulieres sequuntur ac pueri: Hymni, psalmi & cantica tam à clericis, quàm à deuoto populo decantantur. Quinetiam mulieres atque pueri cantilenas, eius impensa beneficia recensentes, mira vocis modulatione cantabant. Omnia in Dei laude resonare videbantur. Proceduntque pontifices, & ad plateam, quæ est iuxta basilicam Baptistæ Iohannis, deueniunt. Multus illuc populus aduenerat, & statim viso feretro, extollunt in iubilo voces. Conatur quisque pro viribus loculū ipsum saltem contingere. Quo contigit, vt pontificibus portantibus ex nimia fieret deuotione compressio: cecidissentque cum sancto corpore, nisi arida quædam & anti-qua vlmus, cui cum loculo adhæserunt, illos sustentasset: quæ à tam sacratissimo corpore contacta, admirata gratiam, exultauit, & videntibus omnibus, statim viruit, misitque folia & flores. Et indies cum à deuoto populo per frustra decerperetur, Florentini ciues, in tantæ rei memoriam, marmoream cum Cruce in eodem loco columnam erexerunt, quæ in hodiernum diem vsque perdurat. Adiuti igitur episcopi & seipso refucentes, corpus sanctissimum ad ecclesiam deferre contendunt. Sed cum ipsius ecclesiæ ianuam introire procurant, nescio qua diuina impediti virtute, illud omnino in ecclesiam inferre nequeunt, nec qualibet via connixi, valuas ecclesiæ ingredi possunt. Extolluntur clamores in populo: quidam hoc causam putant, quidam illud. Alij reportandum ad Ambrosianam ecclesiam proclamabant. Sed Andreas episcopus, vir sanctus, magna animi fluctuatione percussus, ad optimum confugit orationis remedium, & coram omni populo procumbens genibus, & tensis duplicibus palmis, oculisque in cælum suspiciens, piè orauit ad Dominum, ne contristaretur populus ille: sed liceret cum beatissimo corpore ecclesiam ingredi, & illud statuto loco componere. Atque pro tanto beneficio duodecim ibidem constituere clericos vouit, qui in honorem sanctissimi pontificis diuinis obsequijs perpetuò vacarēt. Et oratione completa confurgens, submittit & ipse ceruicem feretro, hortaturque alios pontifices vnà secum ingredi ecclesiam. Qui Deum laudantes, omni cessante impedimento, cum iubilo rotius populi Christiani, ecclesiam Saluatoris intrarunt: & celebratis Missarum solennijs, beatissimum Zenobij corpus iuxta corpora Eugenij & Crescentij ministrorum eius in quadam eiusdem ecclesiæ catumba honorificentissimè locauerunt. Vbi & idem Pontifex Andreas altariolum sub ipsius nomine mira deuotione consecrauit. Ad quod plures diuersis oppressi languoribus, quotidie concurrentes, continuò sanabantur.

Insigne miraculum.

Voto nuncupato, patet aditus in templū.

Inter quos à cuncto populo spectatus fuit puer quidam à dæmone miserabiliter obsessus: qui cum ad liberandum duceretur, nullatenus ecclesiam intrare permittebatur. Nam hic, cum olim febribus laboraret, & ob contractam sitim, matre offerente poculum, quadragies in nocte vna bibisset, fessam iam illa & somno oppressa, cum iterum à puero excitaretur, indignanti animo & irato poculum cum illi porrigeret, inquit: *Vide imprecatione crucis delis formidat.* Videtis hoc diabolus bibe: quo nec minus secutum est. Præsto affuit diabolus, illius corpus obsedit, & miserabiliter contorquebat. Et cum plura inuanum adhibita fuissent remedia, tandem à religiosa quadam foemina edocta mater, vnà cum patre puerum Florentiam ad sepulchrum beati Zenobij deferunt, & cum religiosorum quorundam clericorum orationibus adiuti, illum tandem in ecclesiam intulissent, perduxissentque ad altare Zenobij, tumefacto primùm mirum in modum vtero, post temporis modicum cum foetore horribili euauit dæmon, nec vnquam, quoad vixit, ad illum reuerti ausus fuit.

Interim mortuo Andrea viro sancto, ad episcopatum assumitur Mauritius Florentinus presbyter, vir multa sanctitate præditus, & à pluribus creditur sub Totila martyris effectus: sicque mortuus, in catumba beati Zenobij iuxta Andream sepultus fuit. Postquam longis temporibus plures fortè in hac Florentina ecclesia fuerunt episcopi, de quibus nulla apud nos mentio habetur, tandem anno ab incarnatione Domini

Catalogus Florentino in antistitu

- Iohannes. 988. ad episcopatum fuit assumptus Iohannes Velletrensis, vir magnæ prudentiæ & consilij: qui quindecim in episcopatu perdurans annis, moritur, & in basilica beati Iohannis Baptistæ iuxta puteum se sepeliri ordinavit. Cui beatus Podus, natione Longobardus, omni sanctitate præditus, in episcopatu successit, & plura oppida eiusdem diocesis muris cinxit, sicut patet in tabula marmorea: moriturque duodecimo præsulatus sui anno, & in cataumba Zenobij, iuxta alios in capsa Zenobij sepelitur. Post hunc
- Gerardus. Gerardus Burgundus episcopatum gessit, vir multæ scientiæ, prudentiæ & bonitatis. Is quinto sui præsulatus anno in Romanum Pontificem fuit assumptus, anno videlicet ab Dominica incarnatione * 1020. fuitq; vocatus Nicolaus secundus. Cui in episcopatu successit Petrus Florentinus, cathedralis ecclesiæ Canonicus, homo versutus & Simoniacus, apud quem nemo vir bonus viuere poterat. Nam hic B. Iohannem Gualbertum de ecclesia sancti Mimatis supra collem, quæ Florentinæ adstat vrbi, ignominiosè expulit. Sed suorum citò scelerum pœnas dedit. Nam à præfato Nicolao Pontifice Maximo priuatus episcopatu, vitam priuatam ac miseram duxit. Post hunc
- Rodolphus. Rodolphus Archidiaconus Florentinus, vir optimus, episcopatum piè & castè multo tempore gessit. Cuius temporibus cum quidam, cathedralis ecclesiæ Canonicus, in Medicina peritus, seruuulum haberet dilectum, & is casu ægrotaret, pro illo ad altare beati Zenobij sæpius solitus erat orare, nec tamen minus quicquam artis Medicinæ obmittebat, quin nimia fortè curiositate, quæ excogitauerat, illi remedia impenderet. Et cum hoc diffidentia diuini adiutorij habeatur indicium, exaudiri non merebatur. Sed cum indies magis ac magis ingrauesceret puer, omni remediorum curiositate abiecta, ad Zenobium multa deuotione & prece confugit. Qui cum post deuotam orationem aliquantulum corripiretur somno, vidit Zenobium adstantem sibi, & dicentem: Quia in Domino cogitatum tuum iactasti, sanatus est seruus tuus. Surge & vade, atque in Domino confide. Et excitatus à somno, sic reperit vt audiuit.
- Cap. 23. Reinerus. Post Rodolphum verò Reinerus Canonicus, multa prudentia & sanctitate præditus, assumitur ad episcopatum anno ab incarnatione Domini 1063. Hic longò tempore gessit præsulatum, voluitque sepeliri in basilica B. Iohannis Baptistæ, iuxta locum, vbi Bartholomæi Apostoli est imago. Cuius sepulchrum versibus quibusdam adhuc perdurat insignitum. Huic successit episcopus, nomine Iohannes. Quem secutus est Gabriel. Post quem Nicolaus. Post hunc Iohannes alius. Cuius tempore reliquiæ brachij sancti Philippi Apostoli in ecclesiam B. Iohannis Baptistæ fuerunt delatæ, anno ab incarnatione Domini 1204. Huic successit Iulianus, qui quadraginta annis vixit in episcopatu. Post quem Hardingus, qui 30. Post quem Iohannes de Mangiatorum familia, qui 13. annis gessit episcopatum. Cui successit Iacobus Florentinus similiter, & ex ordine Prædicatorum fratrum, qui in episcopatu vnico vixit anno. Post quem Andreas de Moreijs Canonicus, qui similiter vnico vixit anno. Et illum secutus est Lotarius de Tosignorum familia, archidiaconus in ipsa cathedrali ecclesia, electus anno ab incarnatione Domini 1288. vixitque in episcopatu annis 8. Quem secutus est Franciscus de Bagnoria, in ea ecclesia tunc archipresbyter. Præsulatus cuius anno secundo, videlicet ab Dominica incarnatione 1298. iacta sunt fundamenta nouæ cathedralis ecclesiæ iuxta illam Saluatoris, vt non solum intra se eam contineret, sed & initia templi admirandi de se ostentaret: quo nec minus secutus est. Nam eleuatis per tempora firmis parietibus, vbi ad reuolutionem principalis rotundæq; testudinis deuentum est, non videbatur humano artificio posse compleri. Et cum multa inuanum excogitata fuissent remedia, solus Philippus quidem Brunellescus Florentinus cuius, id suo ingenio & architectoria arte potuit perficere. Nam imitatus antiquos, sine aliqua lignorum seu alterius materiæ structura, ingeniosissimis artificijs, quibus ingentes lapidum moles commodè eleuabat, ædificium perfectè ad cõplementum deduxit. Franciscus verò cum in episcopatu tredecim annis durasset, morbo confectus, naturæ debitum reddidit.
- Cap. 14. Antonius. Post quem Antonius de Vr̄sis episcopus Fasulanus, ad Florentinorū episcopatum fuit translatus. Cuius tempore clericorum quoddam hospitale opportunum per multa tempora multis initiatum fuit, cui ipse plurimum adiutor & fautor extitit. Hunc secutus est Franciscus de Cingulo, electus ab Dominica incarnatione anno 1323. vixitq; in episcopatu annis 21. Hic caput beatissimi Zenobij ab alijs membrorum ossibus separans, ac de marmorea capsâ extrahens, pulcherrimè, vt nunc videtur, exornauit, atque ipsam cathedralem ecclesiam aliquibus alijs ornamentis, quæ in hodiernum vsque

vſq; diem perdurant, quàm magnificentiffimè decorauit. Huius etiã præſulatus tempore clericus, cum iudicio Guidonis Aretini Medici clariffimi, mortem ob natum in gutture apoſtoma vix per diem vnicum euadere poſſet oratione ad ſepulchrum B. Zenobij ac prece fideli exhibita, cum ſtupore omnium ſtatim liberatus euafit. Simile cuidam ſacerdoti, nomine Lapo, ipſi patri Zenobio dicatiffimo, contigit. Qui cum eius feſtum in vigilijs ſolicitè præpararet, renes caſu confregit: & domum deportatus, magis ſe huiusmodi feſtuitate priuari, quàm ſuorum renum contractione dolebat, nec ob hoc à fletu vſq; in horas noctis matutinales ceſſare poterat. Qua hora per ſonnum vidit B. Zenobium ſe eleuantem & dicentem: Surge, fili, & matutinales in eccleſia Horas, vt oprabas, decanta. Qui incolumis cum clericorum omnium ac ſuorũ admiratione conſurgens, priſtinã penitus ſanitati reſtitutus euafit.

Miraculum

Aliud.

Post Franciſcum verò de Cingulo, ad episcopatum aſſumitur Angelus Acciarolus, ex ordine fratrum Prædicatorum. Qui duobus ſerè annis à ſuo præſulatu elapſis, mortem obiit, & ad episcopatum Franciſcus Tudertinus aſſumptus fuit, in quo 14. annis vixit. Cuius tempore mulier quædam formoſiſſima, à proprio viro iniuſtè dereliſta, qui in eius inuidiam in Angliam vſque, non amplius, vt aiebat, eam reuiſurus perrexerat, in feſtuitate ſancti Zenobij ad eius altare cum lachrymis & multa prece confugit, & ne conſortio viri indignè priuaretur, magisq; ipſius meritis reducem exciperet, piè exorabat. Quod vt poſtulauerat, euenit. Nam eadem die compunctus vir conſcientia peccati, & in amorem vxoris reductus, iter pro reditu ſtatuit, reuerſusq; magna ſecum & charitate deuinctus, atque ex ea dulces natos vtriuſque ſexũs pluresq; ſuſcepit. Post hunc verò, anno ab Chriſti incarnatione 1358. cepit præſulatum Philippus de Lãcella, cathedralis eccleſiæ Præpoſitus, qui reliquias precioſiſſimi digiti ſancti Sebaſtiani Roma ad ſuam detulit eccleſiam, vixitq; in episcopatu annis tribus. Quem ſecutus eſt Petrus Corſinus, electus anno 1363. Qui poſt ſeptimum ſui præſulatus annũ in Eccleſiã Romanã Cardinalem fuit aſſumptus, & illi in præſulatu Florentino ſucceſſit Angelus de Rica ſolis: Cuius adhuc fratres extant viri clariffimi, & nepos ex fratre Guidaſtio, nomine Angelus, iuuenis quidem mirã humanitatis & modeſtiã, liberalibusq; diſciplinis eruditus, & mihi dulci amicitia deuinctus, quo non minũs præſul, quàm hic præſulis nomine illuſtratur.

Cap. 25.

Angelus.

Franciſcus.

Præclarum

miraculum

Philippus.

Petrus.

Angelus.

Cap. 26.

Angelus.

Bartholomæus.

Onuphrius.

Iacobus.

Franciſcus.

Americus.

Florentia

ſit metropo

lis.

Iohannes.

Ludouicus.

Post hunc Angelus Acciarolus tenuit præſulatum, nec multò poſt in Romanã Eccleſiã Cardinalem fuit aſſumptus. Quem ſecutus eſt Bartholomæus Patauinus, qui ſimiliter à Bonifacio IX. in Romanã Eccleſiã Cardinalem fuit aſſumptus. Illumq; Onuphrius ex fratribus, qui ſancti Auguſtini vocatur, ſuo tempore in theologia clariffimus in episcopatus honore ſecutus eſt. Cui ſucceſſit Iacobus de Teranco. Poſt quem Franciſcus Zabarellus de vrbe Patauia, qui paulò poſt Romanã Eccleſiã Cardinalis aſſumitur. Hunc ſecutus eſt in episcopatu Americus Corſinus ex vrbe Florentiã, anno ab Domini incarnatione 1411. Cuius tempore Martinus Papa quintus, poſt longum ſchiſma in Concilio Conſtantiens ad Pontificatum maximum omnium obedientia aſſumptus, Florentiam deuenit, honorificentiffimèq; à populo ſuſceptus, episcopalem Florentinam ſedem Archiepiſcopalem ſtatuit, designauitq; illi ſuffraganeos Faſulanum & Piſtorienſem episcopos. Quo tempore præfatus Philippus Brunelleſcus fabricæ maioris eccleſiæ tunc primũ architector effectus, amplam illam teſtudinem pulcherrimo proſecutus eſt artificio, & ad complementum clauſura firmiſſima deduxit, anno ab incarnatione Domini 1433. Quo anno Eugenius quartus, Pontifex Maximus, Roma Florentiam venit, & Americus Archiepiſcopus moritur, vacauitq; archiepiscopatus circiter duos annos. Nam ſummus Pontifex Eugenius, cum apud Florentiam degeret, voluit eo tempore huiusmodi eccleſiam regere, quam in plurimis reformauit. Et inter cætera, ſtatuit pueros clericos 33. qui in Miſſarum ſolennijs & veſperis eccleſiæ quotidie deſeruirent, præſetq; illis magiſter preſbyter & vir delectus, qui Grammatica eos atque Muſica inſtitueret. Et pro magiſtro centum aureos quotannis, & puerorum ſingulo nouem dari ex redditibus quibuſdã publicis ordinauit. Deum ad Archiepiſcopatum promouit Iohannem Vitelleſcum de Corneto, qui & titulum etiam Alexandrini patriarchatus obtinebat, nec multò poſt in Romanã Eccleſiã Cardinalem aſſumpſit. Huius tempore præſulatus ab Domini incarnatione 1436. menſe Martij, die annunciationis B. Mariæ Virginis, præfatus Eugenius ſanctiſſimus Pontifex, baſilicam nouam magna celebritate conſecrauit, & ſequenti anno, menſe Octobri, idem Eugenius Ludouicum Parauinum cubicularium ſuum ad Archiepiſcopatum promouit. Cuius tempore corpus B. Zenobij ex loco, ob diuerſam nouæ eccleſiæ

siã dispositionem ignobiliori ad digniorem aptioremq; magno apparatu translatum fuit. Nam cum forma & dispositio magnificentissimi templi ad complementum redacta fuisset, & Eugenius Pontifex Concilium pro Græcorum vnione celebraret, conuenissetque Iohannes Palæologus Græcorum Imperator, Demetrius Despotus eius frater, Ioseph Patriarcha Constantinopolitanus, magna Archiepiscoporum Græcorum & Latinorum, atque episcoporum multitudo, visum fuit Iohanni Spinellino, cathedralis ecclesiæ Præposito, viro clarissimo, canonicisq; & ciuibus, eo potissimum tempore translationem corporis beatissimi Zenobij celebrare, & conuenienti illud ac preparato loco disponere.

Cap. 27.
Trasfertur
summo cū
honore cor
pus S. Zeno
bij.

Statuto igitur die 6. Calend. Maias, ab Domini incarnatione anno 1439. conueniunt in maiori basilica Cardinales omnes, qui curiam Eugenij sequentes, ad Cōcilium venerant: & ornatisimè in medio ecclesiæ choro varijs tapetis & aulæis preparato, dexteram versùs altare partem Cardinales infederunt. Post quos Patriarcha Hierosolymitanus, & Patriarcha Gradenfis, aliãq; ingens archiepiscoporum & episcoporum, Græcorumq; & Latinorum multitudo pulcherrimo ordine disposita stabat. Ad sinistram verò sedebat primus Demetrius Despotus: post quem legati diuersorum Principum & Comitum, Protonotarij Latina Ecclesiæ, nobilium Græcorum ac Latinorum multitudo non parua. Tunc Ludouicus Archiepiscopus in veste pontificia & mitra redimitus, cum sex alijs delectis episcopis, & canonicis populoque innumerable, ad antiquam procedens catatumbam, marmoream capsulam, in qua ossa erant beatissimi Zenobij, assumunt, & suos humeros sex illi pontifices subiicientes, consequente Ludouico Archiepiscopo, cum totius populi iubilo, organisq; ac tibijs atque diuersis musicorum generibus, Dei laudem per totam ecclesiam resonantibus, magna cum omnium deuotione & reuerentia ornatisimo altari superimposuerunt: Et interim dum Missarum splennia celebrantur, dignissimi omnes Florentinæ vrbs ciues, accensos cereos in manibus gestantes, incedentesq; conspicuo atque amplissimo ordine, magna deuotione venerari beatissimum corpus adueniunt, atq; omnium primi hi fuerunt, qui ex eadem progenie cum Zenobio in hac Florentina ciuitate perdurant, viri ut plurimum clarissimi ac nobilissimi, de Hieronymis hodierno tempore vocitati. Post hos ciuitatis primores amplissimo, ut solent, apparatu conueniunt, quos ceteri magistratus, necnon alij pleriq; ciues præstantissimi subsequantur. Demum peractis sacris, assumunt capsulam eidem illi, qui prius, pontifices sacri, & sequentibus Archiepiscopo cum canonicis ac innumerabili populo, in noua catatumba, quæ apud primam eius ecclesiæ capellam, ut hodierno tempore nominantur, suo nomine consecratam, magno cum honore locauerunt. Quo videlicet in loco post paucos admodum dies marmoreã capsam cum reliquijs integris beati Podi, prænominati iam episcopi Florentini, soli canonici cum præposito & presbyteris aliquibus, paucisq; ciuibus, & me præsentem, transfulerunt.

VITA S. ALTHELMI EPISCOPI SCHIREBVR NENSIS, CUIVS ETIAM BEDA PRAECLARE ME-

*minit, Historiæ Ecclesiasticæ Anglorum lib. 5. cap. 19. Est autem hæc,
ut opinor, non nisi quædam Epitome vitæ eius, quam multi conscri-*

bendam suscepere. Stylum passim nonnihil correxit Fr.

Laurentius Surius.

Maij 25.
Cap. 1.
Pater S. Al-
helmi.

Mirè profi-
citur literis

Fit mona-
chus.

E A T V S Althelmus splendidissimo Anglorum stemmate ortus est, cuius atavi reges fuisse feruntur. Patrem habuit Kentenum, virum Deo deuotum, & Iuæ occidentalium Saxonum regis fratrem germanum. Althelmus, Latine possit dici vetus galea: pulchred; sic ille dictus est, quod galea salutis protectus, optimam ex hoste antiquo victoriam in caelos reportarit. Cum iam pueritiæ annos excessisset, liberalium disciplinarum studijs est admotus, in quibus tantos breui tempore progressus fecit, ut ipsis etiã magistris, quos Græcos Latinosq; habuit, anteponeendus videretur. Postea verò in Meldunensi monasterio, quod nunc Malmsberiam vocant, primò monachus, deinde presbyter atq; etiã Abbas effectus, ci-
bo po.

bo potuq; parcè vtens, in preces & vigilias incumbere. Interim creuit fama eius, multis præconijs illustrata, vltraq; mare se transferens, & ipsas etiam Alpes excedens, Romanam vsq; perlata est. Ea verò incitatus Sergius Romanus Pontifex, scriptis eum ad se acciuit, venientemq; honorificè suscepit.

Cum autem quodam die in Lateranensi ecclesia sacrificasset siue Missam celebrasset, casulam exuens, porrexit eam retrò se, existimans alicui ex ministris eam se tradere. Nemo autem ministrorum illic aderat, sed non aberat diuina prouidentia. Mox enim radius solaris per fenestram penetrans, casulam illam diù sustinuit: in cuius miraculum memoriam casula illa hætenus in Meldunensi ecclesia asseruatur.

Per idem tempus puer quidam ex incestu genitus, Romani Pontificis famam non nihil contaminauit, quòd vulgus, vt fieri solet, sparso rumore vano, malè persuasus, eum Pontificem habere patrem existimaret. Anxius igitur Althelmus, multumq; dolens Pontificem, hæud vulgari amicicia sibi deuinctum, eiusmodi infamia foedari, puerum non nisi nouem habentem dies, exhiberi iubet, eiq; in virtute & nomine Iesu Christi imperat, vt edicat, num Sergius Pontifex eo se scelere obstrinxerit? Respondit infans absolutissimo sermone, Pontificem nequaquam illi crimini affinem esse, nihil illum cum scæmineo sexu commercij habere. Atque ita Althelmus & ab amico Pontifice depulit infamiam, & sibi gratiam cumulauit.

Cum in cœnobio suo beatissimæ Mariæ Virginis ecclesiam construeret, trabes vna necessaria, cæteris breuior reperta est. Fudit ille preces ad Dominum, & mox pro voto trabem longiorem intuitus est. Ea tempestate à Berthualdo Archiepiscopo ad colloquium allicitus, cum ad littus maris iter haberet, nauæ quidam, quòd sordido viderent habitu indutum, illum habere ludibrio atque contemptui non verebantur. Ecce autem aduerso spirante vento mare intumescit, horrida tempestas sanit, & in summum vitæ discrimen nauæ illi conijciuntur. Cum iam nihil nisi mortem expectaret, culpam suam cum lachrymis confitentur, sanctiq; Althelmi suffragia implorant. Ille pro ferenda ope scapham ingreditur, quam simulatq; corpore suo pressit, ad omnè tranquillitatem iam pacatum mare se composuit, nauasq; cum nauè ad littus incolumes appulit.

Construxit etiam vir sanctus cœnobium iuxta flumen, quod From appellant, vbi etiamnum perdurat ecclesia in honorem sancti Iohannis Baptistæ ædificata. Porro tertium monasteriũ extruxit apud Bradeford: sed ea monasteria postea à Danis euersa sunt. E monasterio suo nunquam, nisi magna necessitate adactus, egrediebatur: pecuniarum minimè fuit auidus: omnia ipsi collata, in pauperes & vsus vtilis expendebat. Vt verò carnem suam edomaret, in fontem monasterio proximum, qui fons sancti Althelmi dicitur, humerorens se immergebat, nihilq; acerrimo frigore abstergitus per noctes illic durabat, totum psalterium absoluens.

Quodam tempore Roma secum attulit altare ex marmore candido, sex pedũ crassitudine, quatuor longitudine, trium palmorum latitudine. Iam ad Alpes peruenerat, & iumentum illud ferens altare, ob itineris prærupta loca cecidit, contritumq; est iumentum, & altare in duas scissum partes. Id vt vidit vir sanctus, ad Deum preces fudit, & cum benedictionem impertisset, salus iumento reddita est, & marmor, non directa linea, sed flexuoso anfractu disruptum, redintegratum est: sed ita tamen, vt in miraculi memoriam, etiamnum rupturæ eius vestigia appareant curiosius inspicienti. Fertur autem hoc altare marmoreum nunc esse in prouincia Somersitana in quodam Canonicorum, vt vocant, Prioratu.

Tandem verò Vu est saxonica plagæ episcopatus in duas parochias distributus est, præfectusq; est Daniel Vuintoniæ, porro Althelmus apud Schireburniam subrogatus est Heddæ Episcopo, qui vtriq; loco præfederat. Deinde Althelmus in senectute bona, plenus virtutibus & sanctitate, migravit ad Dominum octauo Calend. Iunij, & in monasterio suo Meldunensi cum magno honore tumularus est. Eius autem obitum S. Eguinus, qui vitam eis conscripsit, diuinitus cognouit, sicut ipse in quodam suo scripto testatur his ferè verbis: Post duos annos Althelmus religiosus episcopus migravit ad Dominum: quod ego per reuelationem agnoscens, conuocatis fratribus, excessum venerandi patris eis aperui: concitoq; gradu ad locum, vbi sacrum corpus iacebat, quinquaginta ferè millibus vltra Meldunense monasterium positum deueni, & ad sepulturam adduxi, honorificèq; sepeliui: mandauique, vt quibuscunq; locis sacrum corpus, dum absportaretur, quiesceret, sacræ Crucis signa statuerentur: quæ quidem adhuc permanent, nec vllam vetustatis sensere iniuriam, potestq; ex ijs vnum etiam

num videri in cœnobio. Obijt autem vir sanctus anno Domini septingentesimo no. no, cum iam Abbas fuisset annis quatuor supra triginta, & Episcopus quatuor. Porro anno Christi 949. eleuatum est sacrum eius corpus e terra, & in capsâ magno cum honore collocatum.

Cap. 8.

Scripta eius & eruditio.

Beda venerabilis, Ecclesiasticæ historiæ gentis Anglorum lib. 5. cap. 19. ita scribit de hoc viro beato: Althelmus, cum esset adhuc presbyter & Abbas monasterij, scripsit, iubente synodo suæ gentis, librum egregium aduersus errorem Britonum, quo vel Pascha non suo tempore celebrant, vel alia per plura Ecclesiasticæ castitati & paci contraria gerunt: multosq; eorum, qui occidentalibus Saxonibus subditi erant, Britones ad Catholicam Dominici Paschæ celebrationem huius lectione perduxit. Scripsit & de Virginitate librum eximium, quem in exemplum Sedulij geminato opere, & versibus hexametris, & prosa composuit. Scripsit & alia nonnulla, utpote vir vnde cunq; doctissimus. Nam & sermone nitidus, & scripturarum, ut dixi, tam liberalium, quam Ecclesiasticarum erat eruditione mirandus. Hactenus Beda.

VITA S. AVGVSTINI EPISCOPI ET CONFESSORIS: QUI MISSVS A BEATO GREGORIO PA-
pa, primus genti Anglorum Christi Euangelium predicauit, autore
venerabili Beda presbytero in Historia Ecclesiastica eiusdem
gentis Lib. 1. cap. 23. & c.

Maij 26.
Lib. 1. ca. 23.

Augustinus
mittitur cū
socijs in An-
gliam.

Epistola S.
Gregorij ad
illos.

Cap. 24.

ANN O ab incarnatione Domini D. LXXXII. Mauritius ab Augusto quinquagesimus quartus imperium suscipiens; viginti annos tenuit. Cuius anno regni decimo Gregorius, vir doctrina & actione præcipuus, pontificatum Romanæ & Apostolicæ sedis sortitus; rexit annos tredecim, menses sex, & dies decem; qui diuino admonitus instinctu, anno quartodecimo eiusdem principis aduentus verò Anglorum in Britanniam anno circiter centesimo quinquagesimo, misit seruum Dei Augustinum; & alios plures cum eo monachos timentes Dominum, prædicare verbum Dei genti Anglorum. Qui cum iussis pontificalibus obtemperantes, memoratum opus aggredi cepissent; iamque aliquantulum itineris confecissent; timore inertè redire domum potius, quam barbaram, feram, incredulamq; gentem, cuius ne linguam quidem nõssent, adire cogitabant; & hoc esset tutius communi consilio decernebant. Nec mora, Augustinum, quem eis episcopum ordinandum, si ab Anglis susciperentur, disposuerat, domũ remittunt; qui à B. Gregorio humili supplicatu obrineret; ne tam periculosam, tam laboriosam, tam incertam pergrinationem adire deberent. Quibus ille exhortatorias literas dedit; ac in opus eos verbi, diuino confisos auxilio, proficisci suadet. Quarum videlicet literarum ista est forma: Gregorius seruis seruorum Dei, seruis Domini nostri Iesu Christi. Quia melius fuerat bona nõ incipere, quam ab ijs, quæ coepta sunt, cogitatione retrorsum redire; summo studio, dilectissimi filij, oportet, ut opus bonum, quod auxiliante Domino cepistis, impleatis. Nec labor vos itineris, nec maledicorum hominum linguæ deterreat; sed omni instantia omniq; seruore, quæ inchoatis, Deo authore peragite; scientes quòd laborem magnum maior aeternæ gloria retributionis sequitur. Remeanti autem Augustino proposito vestro, quem & Abbatem vobis constituimus, in omnibus humiliter obedite; scientes hoc vestris animabus per omnia profuturum; quicquid à vobis fuerit in eius admonitione completum. Omnipotens Deus sua vos gratia protegat, & vestri laboris fructum in aeterna me patria videre concedat; quatenus et si vobiscum laborare nequeo, simul in gaudio retributionis inueniar; quia laborare scilicet volo. D E V S vos incolumes custodiat dilectissimi filij. Data die decimo Calendarum Augustarum; imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto; anno tertidecimo post consulatum eiusdem domini nostri; indictione iij.

Misit etiam tunc isdem venerandus Pontifex ad Aethereum Arclatensem Archiepiscopum, ut Augustinum in Britanniam pergentem, benignè susciperet, literasque quarum iste est tenor: Reuerendissimo ac sanctissimo fratri Aethereo coepiscopo, Gregorius seruus

seruus seruorum Dei. Licet apud sacerdotes, habentes Deo placitam charitatem, religiosi viri nullius commendatione indigeant, quia tamen aptum scribendi se tempus inuenit, fraternitati vestra nostra mittere scripta curauimus; insinuantes, latorem praesentium Augustinum seruum Dei, de cuius certi sumus studio, cum alijs seruis Dei, illuc nos pro utilitate animarum, auxiliante Domino, direxisset: quem necesse est, ut sacerdotali studio sanctitas vestra adiuuaret; & sua ei solatia praebere festinet. Cui etiam, ut promptiores ad suffragandum possitis existere, causam vobis iniunximus subtiliter indicare scientes, ea cognita, tota vos propter Deum deuotione ad solatiandum, quia res exigit, commouendos. Candidum praeterea presbyterum communem filium, quem ad gubernationem patrimonialis Ecclesiae nostrae transmisisimus, charitati vestrae in omnibus commendamus. Deus te incolumem custodiat reuerendissime frater. Data die calendarum Augustarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijsimo Augusto, anno quarto decimo, post consulatum vero eiusdem domini nostri anno tertio decimo, indictione iij.

Alia epistola S. Gregorii.

Roboratus igitur confirmatione beati patris Gregorij Augustinus, cum famulis Christi, qui erant cum eo, rediit in opus verbi; peruenitque in Britanniam. Erat eo tempore rex Edilberthus in Cantio potentissimus, qui ad confinium vsque Humbri fluminis maximi, quo meridiani, & septentrionales Anglorum populi dirimuntur, fines imperij tetenderat. Est autem ad orientalem Cantij plagam Tanetos insula non modica, & est magnitudinis iuxta consuetudinem aestimationis Anglorum milliarium sexcentorum; quam a continenti terra secernit fluuius Vantsumus, qui est latitudinis circiter trium stadiorum, & duobus tantum in locis est transuehibilis. Vtrunque enim caput protendit in mare. In hac ergo applicuit seruus Domini Augustinus & socij eius, viri, ut fertur, ferme quadraginta.

Cap. 25.

Insula Tanetos.

Acceperunt autem, praecipiente beato Papa Gregorio, de gente Francorum interpres; & mittens ad Edilberthum, mandauit se venisse de Roma, ac nuncium ferre optimum, qui sibi obtemperantibus aeterna in caelis gaudia; & regnum sine fine cum Deo viuo & vero futurum sine vlla dubietate promitteret. Qui audiens, manere illos in ea, quam adierant, insula; & eis necessaria ministrari; donec videret, quid eis faceret, iussit. Nam & antea fama ad eum quoque Christianae religionis peruenerat; ut potest qui & uxorem habebat Christianam de gente Francorum; nomine Bertham. Quam ea conditione a parentibus acceperat, ut ritum fidei & religionis suae cum episcopo, quem ei adiutorem fidei dederat; nomine Luidhardo, inuiolatam seruire licentiam haberet.

Regis Edilberthi manus.

Post dies ergo aliquot venit ad insulam Rex; & residens sub diuo, iussit Augustinum cum socijs ad suum ibidem aduenire colloquium. Cauerat enim, ne in aliquam domum ad se introirent; veterem vsus augurio, ne superuentu suo, si quid maleficae artis habuissent, eum superando deciperent. At illi non daemoniaca, sed diuina virtute praediti veniebant, Crucem pro vexillo ferentes argenteam; & imaginem Domini Saluatoris in tabula depictam: litaniasque canentes, pro sua simul & eorum, propter quos & ad quos venerant, salute aeterna Domino supplicabant. Cumque ad iussionem regis residentes, verbum ei vita vna cum omnibus, qui aderant, eius comitibus praedicarent; respondit ille, dicens: Pulchra sunt quidem verba & promissa, quae assertis; sed quia noua sunt & incerta; non his possum assensum tribuere, relictis eis, quae tanto tempore cum omni gente Anglorum seruauimus. Verum quoniam huc de longe peregrini venistis, & ut ego videor mihi perspexisse, ea, quae vos vera & optima creditis, nobis quoque communicare desideratis; nolimus molesti esse vobis: quin potius benigno vos hospitio recipere, & quae victui sunt vestro necessaria, ministrare curauimus; nec prohibemus, quin omnes, quos potestis, fidei vestrae religionis praedicantio societis.

Nota haec de Cruce argentea & imagine.

Dedit ergo eis mansionem in ciuitate Dorouernensi, quae imperij sui totius erat Metropolis; & sicque ut promiserat, cum administratione victus temporalis, licentiam quoque praedicandi non abstulit. Fertur autem, quia appropinquantes ciuitati, more suo cum Cruce sancta, & imagine magni regis Domini nostri Iesu Christi, hanc litaniam consona voce modularentur: Deprecamur te Domine in omni misericordia tua, ut auferatur furor tuus & ira tua a ciuitate ista, & de domo sancta tua, quoniam peccauimus tibi, alleluia.

Augustino cum socijs fit copia praedicandi.

At ubi sibi datam mansionem intrauerunt; inceperunt Apostolicam primitiuae Ecclesiae vitam imitari: orationibus videlicet assiduis, vigilijs ac ieiunijs seruando, verbum

Cap. 26. Vita eorum Apostolica.

bum vitæ, quibus poterant, prædicando; cuncta huius mundi velut aliena spernendo. Ea tamen, quæ victui necessaria videbantur, ab eis, quos docebant, accipiendo; secundum ea, quæ docebant, ipsi per omnia viuendo; & paratum ad patiedum aduersa quæque, vel etiam ad moriendum pro ea, quam prædicabant, veritate, animum habendo. Quid mora? Crediderunt nonnulli, & baptizabantur; mirantes simplicitatem innocentis vitæ; ac dulcedinem doctrinæ eorum celestis.

Erat autem prope ipsam ciuitatem ad Orientem ecclesia in honore sancti Martini antiquitus facta, dum adhuc Romani Britanniam incolerent; in qua Regina, quam Christianam fuisse prædiximus, orare consueuerat. In hac ergo & ipsi conuenere primo, ibique psallere, orare, Missas facere, prædicare, & baptizare cœperunt; donec rege ad fidem conuerso, maiorem prædicandi per omnia, & ecclesias frabricandi vel restaurandi licentiam acciperent. At ubi etiam ipse inter alios, delectatus vita mundissima sanctorum, & promissis eorum suauissimis, quæ vera esse miraculorum quoque multorum ostensione firmauerunt, credens baptizatus est; cœperunt plures quotidie ad audiendum verbum confluere; ac relicto gentilitatis ritu, vnitati se sanctæ Christi Ecclesiæ credendo sociare. Quorum fidei & conuersioni ita congratulatus esse rex perhibetur; vt nullum tamen cogeret ad Christianismum, sed tantummodo credentes arctiori dilectione quasi conciuies sibi regni celestis amplecteretur. Diderat enim à doctoribus auctoribusque suæ salutis, seruitium Christi voluntarium, non coactiuum, debere esse. Nec distulit, quin etiam ipsis doctoribus suis locum sedis, eorum gradum congruum, in Dorouernia Metropoli sua donaret; simul & necessarias in diuersis speciebus possessiones conferret.

Interea vir Domini Augustinus venit Arelas, & ab Archiepiscopo eiusdem ciuitatis Aethereo, iuxta quod iussa sancti patris Gregorij acceperat, Archiepiscopus gentium Anglorum ordinatus est: reuersusque in Britanniam, misit continuo Romam Laurentium presbyterum, & Petrum monachum, qui beato Pontifici Gregorio, gentem Anglorum fidem Christi accepisse, ac se Episcopum factum esse, referrent; simul & de ijs, quæ necessaria videbantur, quæstionibus eius consulta flagitans. Nec mora; congrua quæstionibus responsa recepit.

Epistolam verò, quam se pro adiuuando in opere Dei Augustino, Arelatensi episcopo fecisse commemorat, ad Virgilium Aetherei successorem dedit; cuius hæc forma est.

Reuerendissimo & sanctissimo fratri Virgilio coepiscopo, Gregorius seruus seruum Dei. Quantus sit affectus venientibus sponte fratribus impendendus, ex eo, quod plerunque solent charitatis causa inuitari, cognoscitur. Et ideo si communem fratrem Augustinum Episcopum ad vos venire contigerit; ita illum dilectio vestra, sicut decet, affectuosè, dulciterque suscipiat; vt & ipsum consolationis suæ honore foueat; & alios, qualiter fraterna charitas colenda sit, doceat. Et quoniam sapius euenit, vt ij qui de longè positi sunt, prius ab alijs, quæ sunt emendanda, cognoscant; si quas fortasse fraternitati vestræ sacerdotum vel aliorum culpas intulerit; vnà cum eo residentes, subtili cuncta inuestigatione perquirite; & ita vos in ea, quæ Deum offendunt, & iracundiam prouocant, districtos ac sollicitos exhibete; vt ad aliorum emendationem, & vindictam culpabilem feriat; & innocentem falsa opinio non affligat. Deus te incolumem custodiat reuerendissime frater. Data die x. Calend. Iul. Imperante domino nostro Maritico Tiberio pijsimo Augusto, anno xix; post consulatum verò eiusdem domini nostri anno xviii; indict. iij.

Præterea idem Papa Gregorius Augustino Episcopo, quia suggererat ei multam quidem sibi esse messem, sed operarios paucos; misit cum præfatis legatarijs suis plures cooperatores ac verbi ministros; in quibus primi ac præcipui erant Mellitus, Iustus, Paulinus, Rufinianus; & per eos generaliter vniversa, quæ ad cultum erant, ac ministerium ecclesiæ necessaria; vasa videlicet sacra, & vestimenta altarium: ornamenta quoque ecclesiarum, & sacerdotalia vel clericalia indumenta. sanctorum etiam Apostolorum ac martyrum reliquias, necnon & codices plurimos. Misit etiam literas, in quibus significat se ei pallium direxisse; simul ei insinuat, qualiter episcopos in Britannia constituere debuisset. Quarum literarum iste est textus:

Reuerendissimo & sanctissimo fratri Augustino episcopo, Gregorius seruus seruorum Dei. Cum certum sit, pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia æterni regni premia reseruari; nobis tamen eis necesse est honorum beneficia tribuere; vt in spiritalis operis studio ex remuneratione valeant multiplicius insudare. Et quia noua

Missas faciunt, &c.

Rex credit.

Ex cap. 17.

S. Augustinus fit archiepiscopus.

Cap. 28.

Alia S. Gregorij epistola.

Cap. 29.

Vide studiū sanctissimi Papæ Gregorij.

Epistola S. Gregorij.

nota Anglorum ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam, eodem Domino largiente & te laborante, perducta est; vsu tibi pallij in ea ad sola Missarum solennia agenda concedimus: ita vt per loca singula xij. episcopos ordines, qui tuae subiaceant ditioni: quatenus Londoniensis ciuitatis episcopus semper in posterum a synodo propria debeat conferari, atque honoris pallium ab hac sancta & Apostolica, cui Deo auctore deseruio, sede percipiat. Ad Eboracam verò ciuitatem te volumus episcopum mittere; quem ipse iudicaueris ordinare, ita duntaxat: vt si eadem ciuitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque xij. episcopos ordinet; & metropolitani honore perfruatur: quia ei quoque, si vita comes fuerit, pallium tribuere, Domino fauente, disponimus, quem tamen tuae fraternitatis volumus dispositioni subiacere. Post obitum verò tuum ita episcopis, quos ordinauerit, praesit vt Londoniensis episcopi nullo modo ditioni subiaceat. Sit verò inter Lundoniae & Eboracae ciuitatis episcopos in posteris honoris ista distinctio: vt ipse prior habeatur, qui primus fuerit ordinatus. Communi autem consilio & concordia actione, quaeque sunt pro Christi zelo agenda, disponant vnanimitè rectè sentiant, & ea quae senserint, non sibi met discerpando, perficiant. Tua verò fraternitas non solum eos episcopos, quos ordinauerit, neque hos tantummodo, qui Eboracae per Episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Britaniae sacerdotes habeat, Deo Domino nostro Iesu Christo auctore, subiectos. Quatenus ex lingua & vita tuae sanctitatis, & rectè credendi, & benè viuendi formam percipiant, atque officium suum fide ac moribus exequentes, ad caelestia, cum Dominus voluerit, regna pertingant. Deus te incolumem custodiat, reuerendissime frater. Data die decima Calend. Iulij, imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, anno decimonono post consulatum eiusdem domini anno decimo octauo, Indictione iij.

Vfus pallij antiquissimus.

Abeuntibus autem praefatis legatarijs, misit post eos beatus pater Gregorius literas memoratu dignas, in quibus aperte quam studiosè erga saluationem nostrae gentis inuigilauerit, ostendit ita scribens. Dilectissimo filio Mellito Abbati, Gregorius seruus seruorum Dei. Post discessum congregationis nostrae, quae tecum est, valde sumus suspensè redditi; quia nihil de prosperitate vestri itineris audisse nos contigit. Cum ergo Dominus omnipotens vos ad reuerendissimum virum fratrem nostrum Augustinum perduxerit: scilicet ei, quod diu mecum, de causa Anglorum cogitans, tractaui: videlicet quòd phana idolorum destrui in eadem gente minimè debeant; sed ipsa, quae in eis sunt, idola destruantur. Aqua benedicta fiat; in iisdem phanis aspergatur; altaria cõstruantur, reliquiae ponantur: quia si phana eadem benè constructa fuerint; necesse est, vt à cultu demonum in obsequio veri Dei debeant commutari: vt, dum gens ipsa eadem phana sua non videri destrui, de corde errorem deponat, & Deum verum cognoscens ac adorans, ad loca, quae consueuerat, familiaritè concurrat. Et quia boues in sacrificio demonum multos solent occidere, debet eis etiam hac de re aliqua solennitas immutari: vt die dedicationis vel natalicij sanctorum martyrum, quorum illic reliquiae ponuntur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias, quae ex phanis commutata sunt, de ramis arborum faciant, & religiosis conuiuijs solennitatem celebrent: nec diabolò iam animalia immolent, sed ad laudem Dei in esu suo animalia occidant; & donatori omnium de satierate sua gratias referant. Nam duris mentibus simul omnia abscindere impossibile esse, dubium non est: quia & is, qui summum locum ascendere nititur, gradibus vel passibus, nõ autem saltibus, eleuatur. Sic Israelitico populo Dominus in Aegypto quidem innotuit, sed tamen eis sacrificiorum vsus, quos diabolò solebant exhibere, in cultu proprio reseruauit: vt eis in suo sacrificio animalia immolare praeciperet: quatenus cor mutantes, aliud de sacrificio amitterent, aliud retinerent: vt & ipsa essent animalia, quae offerre consueuerant; vero tamen Deo, & non idolis immolantes, iam sacrificia ipsa non essent. Hac igitur dilectione tuae praedictio tuo fratri necesse est dicere: vt ipse in praesenti illic positus, perpendat qualiter omnia debeat dispensare. Deus te incolumem custodiat dilectissime fili. Data die 15. Cal. Iul. imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, anno xix. post consulatum eiusdem domini anno xvij. Indictione iij.

Cap. 30.

Aliae S. Gregorij literae.

Nota de aqua benedicta, &c.

Quo in tempore misit etiam Augustino epistolam super miraculis, quae per eum facta esse cognouerat: in qua eum, ne per illorum copiam periculum elationis incurreret; his verbis hortatur: Scio frater charissime, quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente, quam eligi voluit, magna miracula ostendit. Vnde necesse est, vt de eodem dono caelesti & timendo gaudeas; & gaudento pertimescas.

Cap. 31.

Augustinus magnis clarèt miraculis.

deas

Luc. 10.

deas videlicet, quòd Anglorum anime per exteriora miracula ad interiorum gratiam pertrahuntur: Pertimescas verò; ne inter signa, quæ sunt, infirmus animus in sui præsumptione se eleuet; & vnde foras in honorem tollitur, inde per inanem gloriam intus cadat. Meminisse etenim debemus, quia discipuli, cum gaudio à prædicatione redeuntes, dum caelesti magistro dicerent: Domine, in nomine tuo etiam dæmonia nobis subiecta sunt: protinus audierunt: Nolite super hoc gaudere; sed potius gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in caelo. In priuata enim & temporalis latitiam mentem posuerant, qui de miraculis gaudebant: sed de priuata ad communem, & de temporalis ad æternam latitiam reuocantur, quibus dicitur: In hoc gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in caelo. Non enim omnes electi miracula faciunt; sed tamen nomina eorum omnium in caelo tenentur ascripta. Veritatis etenim discipulis esse gaudium nõ debet nisi de eo bono, quod commune cum omnibus habent; & in quo finem latitiam non habent. Restat itaq; frater charissime, vt inter ea, quæ operante Domino, exterius facis, semper te interiorius subtiliter iudices; ac subtiliter intelligas; & temetipsum quis sis; & quanta sit in ea gente gratia; pro cuius conuersione etiam faciendorum signorum dona percepisti. Et si quando te creatori nostro, seu per linguam, seu per opera reminisceris deliquisse, semper hæc ad memoriam reuocet: vt surgentem cordis gloriam memoria reatus premat: & quicquid de faciendis signis acceperis vel accepisti, hæc non tibi, sed eis deputes donata, pro quorum tibi salute collata sunt.

Remedium
aduersus
inane
gloriam.

Literæ S.
Gregorij ad
Edilberthum
regem.

Præclarum
de Constantino
magno
testimonium.

Laus Augustini
Episcopi
Anglorum.

Luc. 27.

Misit & idem Papa beatus Gregorius eodem tempore etiam regi Edilbertho epistolam, simul & dona in diuersis speciebus per plura; temporalibus quoque honoribus regem glorificare satagens; cui gloriæ caelestis suo labore & industria notitiam peruenisse gaudebat. Exemplar autem præfatae epistolæ hoc est: Domino gloriosissimo atq; præcellentissimo filio Edilbertho regi Anglorum, Gregorius episcopus. Propter hoc omnipotens Deus bonos quosque ad regimina populorum perduxit, vt per eos omnibus, quibus prælati fuerint, dona sue pietatis impendat: quod Anglorum genti factum agnouimus. Cui vestra gloria est idcirco præposita, vt per bona, quæ vobis concessa sunt, etiam subiecta vobis genti superna beneficia præstentur. Et ideo, gloriose fili, eam, quam accepisti diuinitus gratiam, sollicita mente custodi; Christianam fidem in populis tibi subditis extendere festina; zelum rectitudinis tuæ in eorum multiplicata conuersione, idolorum cultus insequere; phanorum ædificia euerte; subditorum mores ex magna vitæ munditia exhortando, terrendo, blandiendo, corrigendo, & boni operis exempla monstrando ædifica: vt illum retributorem inuenias in caelo, cuius nomen atque cognitionem dilataueris in terra. Ipse enim vestra quoque gloriæ nomen etiam posteris gloriosius reddet; cuius vos honorem quaritis & seruatis in gentibus. Sic etenim Constantinus quondam piissimus Imperator Romanam Rempublicam à peruersis idolorum cultibus reuocans, omnipotenti Deo Domino nostro Iesu Christo secum subdidit; & seque cum subiectis populis tota ad Deum mente conuertit. Vnde factum est, vt antiquorum principum nomen suis vir ille laudibus vinceret; & tantò in opinione præcessores suos, quantò & in bono opere superaret. Et nunc itaq; vestra gloria cognitionem vnus Dei patris & filij & spiritus sancti regibus ac populis sibi et subiectis festinet infundere: vt & antiquos reges suæ gentis laudibus ac meritis transeat; & quantò in subiectis suis etiam aliena peccata deterferit, tantò etiã de peccatis proprijs ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat. Reuerendissimus frater noster Augustinus episcopus in monasterij regula doctus, sacra scriptura scientia repletus, bonis auctore Deo operibus præditus, quæcunque vos admonet, libenter audite; deuotè peragite; studiosè in memoria reseruate. Quia si vos cum in eo, quod pro omnipotente Deo loquitur, auditis, isdem omnipotens Deus hunc pro vobis exorantem celerius exaudiet. Si enim (quod absit) verba eius postponitis, quomodo cum omnipotens Deus poterit audire pro vobis, quem vos negligitis audire pro Deo? Tota igitur mente cum eo vos in seruire fidei stringite, atque annisum illius virtute, quam vobis diuinitas tribuit, adiuuate; vt regni sui vos ipse faciat esse participes; cuius vos fidem in regno vestro recipi facitis & custodiri. Præterea scire vestram gloriam volumus, quòd sicut in scriptura sacra ex verbis Domini omnipotentis agnoscimus, præsentis mundi iam terminus iuxta est; & sanctorum regnum venturum est; quod nullo vnquam poterit sine terminari. Appropinquante autem eodem mundi termino, multa imminet, quæ antea non fuerunt; videlicet immutationes aeris, terrefactæ de caelo, & contra ordinationem temporum, tempestates, bella, fames, pestilentia, terræ motus per loca: quæ tamen non omnia nostris diebus ventura sunt, sed post

no.

nostros dies omnia subsequenter. Vos itaq; , si qua ex ijs euenire in terra vestra cogno-
scitis, nullo modo animum vestrum perturbetis: quia idcirco signa de fine seculi præ-
mittuntur; vt de animabus nostris debeamus esse solliciti; de mortis hora suspecti; & vñ
turo iudici in bonis actibus inueniamur esse præparati. Hæc autem, gloriose fili, pau-
cis loquutus sum; vt cum Christiana fides in regno vestro excreuerit; nostra quoque
locutio apud vos latior excreseat; & tantò plus loqui libeat, quantò se in mente no-
stra, gaudia de gentis vestre perfecta conuersione multiplicant. Parua autem xenia
transmissi; quæ vobis parua non erunt; cum à vobis ex beati Petri Apostoli fuerint be-
nedictione suscepta. Omnipotens itaque Deus in vobis gratiam suam, quam cœpit,
perficiat; atque vitam vestram, & hîc per multorum annorum curricula extendat; &
post longa tempora, in cœlestis vos patriæ congregatione recipiat. Incolumem excel-
lentiam vestram gratia superna custodiat, domine fili. Data die x. Calend. Iul. Impe-
rante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, anno xix; post consulatum
eiusdem anno xviii; indi. iiii.

At Augustinus vbi in regia ciuitate sedem episcopalem, vt prædiximus, accepit, re-
cuperauit in ea, regio fultus adnuculo, ecclesiam, quam ibi Romanorum antiquo-
rum fidelium opere factam fuisse didicerat, & eam in nomine sancti Saluatoris Dei
& Domini nostri Iesu Christi sacravit, atque ibidem sibi habitationem statuit, & cun-
ctis successoribus suis. Fecit autem & monasterium non longè ab ipsa ciuitate ad O-
rientem, in quo eius hortatu Edilberthus Ecclesiam beatorum Apostolorum Petri
& Pauli à fundamentis construxit, ac diuersis donis ditauit. In qua & ipsius Augusti-
ni & omnium episcoporum Dorouernensium, simul & regum Cantij, poni corpora
possent: quam tamen ecclesiam non ipse Augustinus, sed successor eius Laurentius,
consecrauit.

Cap. 33.

Ecclesia Sal-
uatoris.Ecclesia Pe-
tri & Pauli.

Primus autem eiusdem monasterij Abbas, Petrus presbyter fuit, qui legatus in Gal-
liam missus, demersus est in sinu maris, qui vocatur * Anstear, & ab incolis loci ignobili
traditus sepultura. Sed omnipotens Deus vt, qualis meriti vir fuerit, demonstraret; o-
ni nocte supra sepulchrum eius lux cœlestis apparuit, donec animaduertentes vicini,
qui videbant sanctum fuisse virum, qui ibi esset sepultus, & inuestigantes vnde & quis
esset, abstulerunt corpus, & in Bononia ciuitate iuxta honorem tanto viro congruū,
in ecclesia posuerunt.

* Ampleat

Interea Augustinus, adiutorio vsus Edilberthi regis, conuocauit ad suum colloqui-
um episcopos siue doctores proximæ Britonum prouinciæ in loco, vbi vsque hodie
lingua Anglorum Saxonum, Augustineizat, id est, robur Augustini appellatur, cœpit.
quæ eis fraterna admonitione suadere, vt pace catholica secum habita, communem
euangelizandi gentibus pro Domino laborem susciperent. Non enim Paschæ diem
Dominicum suo tempore, sed à quartadecima vsque ad vigesimam Lunam obserua-
bant. Quæ computatio 84. annorum circulo continetur: sed & alia plurima, vnitati ec-
clesiasticæ contraria, faciebant.

Lib. 2. ca. 2.

Errores Bri-
tonum.

Qui cum, longa disputatione habita, neque precibus, neq; hortamentis, neq; incre-
pationibus Augustini ac sociorum eius assensum præbere voluissent, sed suas potius
traditiones vniuersis, quæ per orbem sibi in Christo concordant, ecclesijs præfer-
rent; sanctus Augustinus hunc laboriosi ac longi certaminis finem fecit, vt diceret:
Obsecremus Deum, qui habitare facit vnanimis in domo patris sui, vt ipse nobis
in sinuare cœlestibus signis dignetur, quæ sequenda traditio, quibus sit vijs ad ingres-
sum regni illius properandum. Adducatur aliquis æger, & per cuius preces fuerit cura-
tus, huius fides & operatio Deo deuota atque omnibus sequenda credatur. Quod
cum aduersarij, inuiti licet, concederent; allatus est quidam de genere Anglorum, o-
culorum luce priuatus: qui cum oblatus Britonum sacerdotibus nil curationis vel
sanationis horum ministerio perciperet; tandem Augustinus iusta necessitate com-
pulsus, flectit genua ad patrem Domini nostri Iesu Christi, deprecans, vt visum cæ-
co, quem amiserat, restitueret, & per illuminationem vnus hominis corporalem,
in plurimorum cordibus fidelium spiritali gratia lucem accenderet. Nec mora;
illuminauitur cæcus, ac verus summæ lucis præco ab omnibus prædicatur Augustinus.
Tum Britones cōfitentur, quidem intellexisse se, veram esse viam iustitiæ, quam præ-
dicat Augustinus; sed non posse se absq; suorum consensu ac licentia præcis abdicare
re moribus.

Psalm. 67.

Augustinus
cæcum illu-
minat.

Vnde postulabant, vt secundò synodus pluribus aduenientibus fieret: quæ cum
esset statuta, venerunt (vt perhibent) septem Britonum episcopi: & plures viri do-
ctissimi.

Synodus in
Anglia.

Cilii-

Matth. ii. **Diffimi**, maximè de nobilissimo eorum monasterio, quod vocatur lingua Anglorum Brancornaburg, cui tempore hoc Dinorh Abbas præfuisse narratur: qui ad præfatum ituri concilium, venerunt primò ad quendam virum sanctum ac prudentem (qui a pud eos anachoriticam ducere solebat vitam) consulentes an ad prædicationem Augustini suas deferere traditiones deberent: Qui respondebat: Si homo Dei est, sequi mini illum. Qui dixerunt, Et vnde possumus probare hoc? At ille, Dominus ait: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Si ergo Augustinus ille mitis est & humilis corde? credibile est, quia iugum Christi & ipse portet, & vobis portandum offerat. Sin autem superbus est, constat quia non est de Deo: neque vobis eius sermo curandus. Qui rursus aiebant: Et vnde vel hoc dinoscere valemus? Procurate, inquit, vt ipse prior cum suis ad locum synodi adueniat, & si vobis appropinquantibus assurrexerit, scientes quia famulus Christi est, obtemperanter illi audite. Sin vos spreuerit, nec coram vobis assurgere voluerit, cū sitis numero plures, & ipse spernatur à vobis.

**Britonès cō
temnunt
Augustinū** Fecerunt, vt dixerat. Factum est autem, vt venientibus illis, sederet Augustinus in sella. Quod illi videntes, mox in iram versi sunt, eumq; notantes superbia, cūctis, quæ dicebat, contradicere laborabant. Dicebat autem eis, quòd in multis quidem nostræ consuetudini, immò vniuersalis Ecclesiæ contraria geritis: & tamen si in his tribus hic mihi obtemperare vultis, vt Pascha suo tempore celebretis, vt ministerium baptizandi, quo Deo renascimur, iuxta morem Romanæ sanctæ Ecclesiæ & Apostolicæ compleatis, vt genti Anglorum vnà nobiscum verbum Dei prædicetis: cætera, quæ agitatis, quanuis moribus nostris contraria, æquanimiter cuncta tolerabimus. At illi nihil horum se facturos, neq; illum pro Archiepiscopo habituros esse respondebant: conferentes adinuicem, quòd si modò nobis assurgere noluit, quanto magis si ei subdiocerimus, iam nos pro nihilo contemneret: Quibus vir Domini Augustinus fertur minitans prædixisse, quòd si pacem cum fratribus accipere nollent, bellum ab hostibus forent accepturi. Etsi nationi Anglorum nolissent viam vitæ prædicare, per horum manuum vltionem essent mortis passuri: quod ita per omnia, vt prædixerat, diuino agente iudicio patratum est.

**Monasteriū
Bancor mo
nachos pluri
mos habuit.** Siquidem post hoc ipse, de quo diximus, rex Anglorum fortissimus Edilfridus, collecto grandi exercitu, ad ciuitatem Legionum, quæ à gente Anglorum Legacestir, à Britonibus rectius Carlegion appellatur, maximam gentis perfidæ stragem dedit. Cū quæ bellum acturus, videret sacerdotes eorum (qui ad exorandum Deum pro milite a gente bellum conuenerant) seorsum in tutiori loco cōsistere, sciscitabatur, qui essent hi, quidve acturi illò conuenissent? Erant autem plurimi eorum de monasterio Bancor, in quo tantus fertur fuisse numerus, vt cū in septem portiones esset cum præpositis sibi Rectoribus monasterium diuisum, nulla harum portio minus, quàm trecentos homines haberet, qui omnes de labore manuum viuere solebant. Horum ergo pluri mi ad memoratam aciem peracto ieiunio triduo cum alijs orandi causa conuenerant, habentes defensorem nomine Brocmalium, qui eos intentos precibus, à barbarorum gladijs protegeret. Quorum causam aduentus cū intellexisset rex Edilfridus, ait: Ergo si aduersum nos ad Deum suum clamant, profectò & ipsi, quanuis arma non ferant, contra nos pugnant, qui aduersis nos imprecationibus persequuntur. Itaque in hos primum arma verti iubet, & sic cæteras nefandæ militiæ copias non sine magno exercitus sui damno deleuit. Extinctos in ea pugna ferunt de his, qui ad orandum venerant, viros circiter mille ducentos, & solum quinquaginta fuga lapsos. Brocmalium ad primum hostium aduentum cum suis terga vertens, eos, quos defendere debuerat, inermes ac nudos ferientibus gladijs reliquit. Sicque completum est præfatum sancti Augustini, quanuis ipso iam multo antè tempore ad cœlestia regna sublato, vt etiam temporalis interitus vltionem sentirent perfidi, quòd oblata sibi perpetuæ salutis consilia spreuerant.

Cap. 3. Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo quarto, Augustinus Britanniarum archiepiscopus ordinavit duos episcopos, Mellitum videlicet & Iustum. Mellitū quidem ad prædicandum prouinciæ Orientalium Saxonum: qui Thamesi fluuii dirimuntur à Cantio, & ipsi orientali mari contigui, quorum metropolis Londonia ciuitas est, super ripam præfati fluminis posita, & ipsa multorum emporium populorum, terra mariq; venientium. In qua videlicet gente tunc tēporis Sabarethus, nepos Edilberthi ex sorore Ricula regnabat, quanuis sub potestate positus eiusdem Edilberthi, qui omnib. (vt supra dictum est) vsq; ad Hūbri fluminis terminos, Anglorum gentibus imperabat.

**Londonium
iam olim ce
lebre empo
rium.**

Vbi verò & hæc prouincia verbum veritatis, prædicante Mellito, accepit, fecit rex Edilberthus in ciuitate Londonia Ecclesiam sancti Pauli Apostoli: in qua locum sedis episcopalis & ipse & successores eius haberent. Iustum verò in ipso Cantio Augustinus ordinavit episcopum, in ciuitate Dorouerni, quam gens Anglorum à primario quodam Alio, qui dicebatur Rotchefer, cognominat. Distat autè à Dorouerni millibus passuum fermè quatuor & viginti ad Occidentem: in qua rex Edilberthus ecclesiam beati Andreae Apostoli fecit: qui etiam episcopis vtriusq; huius ecclesie dona multa, sicut & Dorouernensis, obtulit. Sed & territoria ac possessiones in vsum eorum, qui erant cum episcopis, adiecit.

Ecclesia S. Pauli Londini constituitur.

Defunctus est autem Deo dilectus pater Augustinus, & positum corpus eius foras, iuxta ecclesiam beatorum Apostolorum Petri & Pauli: cuius supra meminimus, quæ necdum fuerat perfecta, nec dedicata. Mox verò, vt dedicata est, intrò illatum, & in porticu illius Aquilonari decenter sepultum est. In qua etiam sequentium archiepiscoporum omnium sunt corpora tumulata, præter duorum tantummodò, id est, Theodori & Berethuualdi: quorum corpora in ista ecclesia posita non sunt, eò quòd prædicta porticus plura capere nequiuit. Habet autem in medio sui penè, altare in honorem beati Gregorij Papæ dedicatum: in quo per omne sabbatum à presbytero loci illius, Agendæ eorum solenniter celebrantur. Scriptum verò est in tumba eiusdem Augustini epithaphium huiusmodi: Hic requiescit dominus Augustinus Dorouernensis archiepiscopus primus, qui olim huc à beato Gregorio, Romanæ vrbis Pontifice, directus, & à Deo operatione miraculorum suffultus, & Edilberthum regem, & gentem illius ab idolorum cultu ad fidem Christi perduxit, & completis in pace diebus officij sui, defunctus est vij. Calend. Iunij, eodem rege regnante.

Obitus S. Augustini.

Altare in honorem S. Gregorij dedicatum.

DE S. IOHANNE PAPA, EX DIALOGO S. GREGORII LIB. III. CAP. II.

COTTHORVM tempore dum Iohannes, vir beatissimus, huius Romanae ecclesie Pontifex, ad Iustinianum seniotem principem pergeret, in Corinthi partibus aduenit: cui necesse fuit, vt in itinere ad sedendum equus requiri debuisset. Quod illic vir quidam nobilis audiens, eum, quem pro magna mansuetudine eius coniunx sedere consueuerat, ita ei obtulit, vt cum ad alia loca peruenienti aptus equus potuisset inueniri, deberet ille quem dederat propter suam coniugem retrasmitti. Factumque est, & vsque ad certum locum prædictus vir equo eodem subuchente perductus est. Qui mox, vt alium reperit, illum quem acceperat equum retrasmisit. Cumq; eum prædicti nobilis viri coniunx ex more sedere voluisset, vltra non valuit: quia post sessionem tanti Pontificis mulierem ferre recusauit. Cœpit nanque immenso flatu & fremitu, atque incessanti totius corporis motu quasi despiciendo prodere, quia post membra Pontificis, mulierem ferre non posset. Quod vir eius prudenter intuitus, hunc ad eundem venerabilem virum protinus retrasmisit, magnis precibus petens, vt equum ipse possideret, quem iuri suo sedendo dedicasset. De quo etiam illud mirabile à nostris senioribus narrari solet, quòd in Constantinopolitana vrbe ad portam, quæ vocatur aurea, veniens, populorum sibi turbis occurrentibus, in conspectu omnium roganti cæco lumen reddidit, & manu superposita oculorum tenebras fugauit.

Maij 27.

Præclarum miraculum.

Cæco restituit lumen.